

JERUSALEM מכון ירושלים
INSTITUTE למחקרי מדיניות
FOR POLICY معهد القدس
RESEARCH لبحث السياسات

”אני הולכת ברחוב ואני מרגישה לבד” ביטחון קהילתי בארמון הנציב

נעם ברנר, חגי קרנר

JERUSALEM מכון ירושלים
INSTITUTE למחקרי מדיניות
FOR POLICY معهد القدس
RESEARCH لبحث السياسات

"אני הולכת ברחוב ואני מרגישה לבד"

ביטחון קהילתי בארמון הנציב

נעם ברנר, חגי קרנר

ירושלים, 2025

הוצאת הפרסום לאור התאפשרה הודות לתמיכה של שותפינו:

הקרן לירושלים
مؤسسة صندوق القدس
THE JERUSALEM FOUNDATION

מכון ירושלים למחקרי מדיניות | פרסום מספר 629

”אני הולכת ברחוב ואני מרגישה לבד”

ביטחון קהילתי בארמון הנציב

נעם ברנר, חגי קרנר

עריכת לשון: גיא רונן

עימוד ועיצוב: חגי קרנר

הפקה: תגל קומיי

לציטוט (APA):

ברנר, נ' וקרנר, ח' (2025). **”אני הולכת ברחוב ואני מרגישה לבד”**: ביטחון קהילתי

בארמון הנציב. מכון ירושלים למחקרי מדיניות.

© 2025, מכון ירושלים למחקרי מדיניות

בית חי אלישר

רח' רד"ק 20, ירושלים 9218604

www.jerusalemintitute.org.il

info@jerusalemintitute.org.il

תקציר

בירושלים מתקיים מתח יומימי בין תושבים יהודים וערבים, המתבטא במיוחד בשכונות קו התפר. מאז 1967 מתנהלים בעיר זה לצד זה מרחבים בעלי רוב יהודי ומרחבים בעלי רוב ערבי, וביניהם שכונות שבהן הגבול העירוני-לאומי לשעבר הפך לציר תנועה ומפגש יומימי. בשכונות אלה מתקיימת תלות הדדית בין תושבים יהודים וערבים, אך גם מתחים לאומיים, פחד ואי ודאות, המחריפים במיוחד בעתות של משבר ביטחוני. נתוני סקר מ-2024 מצביעים על כך שתושבי שכונות קו התפר חשים פחות ביטחון מאשר תושבי שכונות אחרות בעיר, מגמה שהועמקה לאחר 7 באוקטובר 23'.

שכונת ארמון הנציב (תלפיות מזרח) היא אחת משכונות התפר הבולטות בירושלים. מיקומה הגיאוגרפי, סמיכותה לשכונות הערביות ג'בל מוכבר וצור באהר ושימוש משותף במרחבים ציבוריים – טיילת, פארקים, מרכזים מסחריים – הופכים אותה למקרה בוחן מובהק להבנת האופן שבו מפגש יומימי בין יהודים לערבים מעצב תחושת ביטחון במרחב העירוני.

בשנים האחרונות הוצעו בירושלים ובערים אחרות מודלים לניהול "מרחבים משותפים". אך לאחר 7 באוקטובר, נדחקו לעיתים לשוליים תפישות אזרחיות-עירוניות, ואת מקומן תפסו דרישות להגברת נוכחות ביטחונית ושיטור.

מסמך זה נשען על מודל הביטחון הקהילתי, הרואה בביטחון תוצר של פעולה משותפת בין מוסדות עירוניים, קהילה ומשטרה, ומדגיש את הידע המקומי של התושבים ואת יכולתם לזהות בעיות ולגבש פתרונות. בהמשך לכך, המחקר הנוכחי בוחן כיצד התושבים היהודים בארמון הנציב מגדירים "תחושת ביטחון", כיצד הם תופשים את המפגש עם האוכלוסייה הערבית במרחבים הציבוריים בשכונה, ומהם הפתרונות שהם מציעים לשיפור המצב – ביטחוניים, אזרחיים וקהילתיים.

לשם בחינת שאלות אלו נעשה שימוש במערך מחקר השתתפותי, המשלב תצפית וסיורי שטח, קבוצת מיקוד, קבוצת וואטסאפ תיעודית ("מוניטור"), תצפית במפגש קהילתי ייעודי בנושא ביטחון, סקר שכונתי בקרב 203 תושבים וניתוח נתוני פשיעה משטרתיים מחמש השנים האחרונות. המחקר מתמקד בנקודת המבט של תושבי ארמון הנציב היהודים, מתוך כוונה להביא את קולם באופן אותנטי, קשוב ומכבד, ולהציג את מצוקותיהם וחוויות היומיום כפי שהם עצמם מפרשים אותן. בחירה זו מאפשרת העמקה בממד הסובייקטיבי של תחושת הביטחון, אך מגלמת גם מגבלה חשובה: קולם של התושבים הערבים השותפים למרחב הציבורי אינו מיוצג במחקר.

הממצאים מציעים תמונת מצב רבת אתגרים: תחושת ביטחון נמוכה, ובמיוחד בשעות הערב ובפארקים השכונתיים; ייחוס מרכזי של תחושת האיום לנוכחות תושבים ערבים במרחב; פער בין נתוני הפשיעה הרשמיים לבין תחושת הסיכון הסובייקטיבית; ורמות אמן נמוכות בעירייה ובמשטרה לצד אמן גבוה בתוך הקהילה המקומית. על בסיס ניתוח זה, המסמך מציע כיווני פעולה לשכונה ולירושלים כולה, ומעלה את האפשרות לגיבוש מודל עירוני רחב לביטחון קהילתי בשכונות קו התפר.

תודות

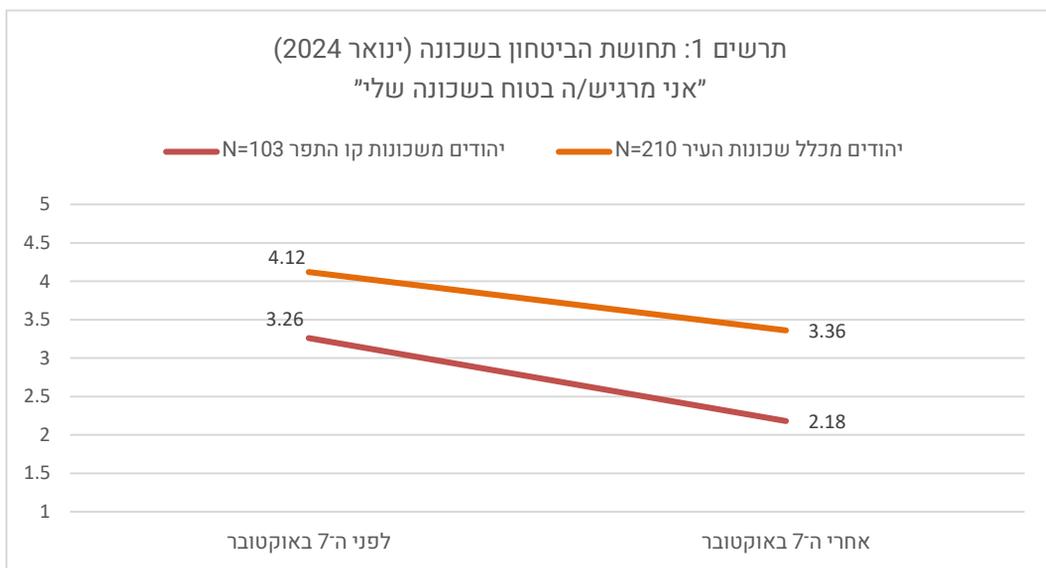
ברצוננו להודות לצוות מינהל קהילתי תלפיות מזרח והחברה למתנ"סים על שיתוף הפעולה במהלך העבודה. אנו מודים לתושבות ולתושבים שהשתתפו בקבוצת המיקוד וקבוצת הוואטסאפ, ולכל מי שהשיב על הסקר. כמו כן, תודה ליועצות וליועצים - ממכון ירושלים למחקרי מדיניות ומחוצה לו - על הליווי וההתייעצות לאורך הדרך. לבסוף, אנו מבקשים להודות לקרן קונרד אדנאואר בישראל על תמיכתה במימון המחקר.

תוכן עניינים

6	מבוא
8	רקע תיאורטי
9	שכונת ארמון הנציב (תלפיות מזרח)
13	שיטת המחקר
15	ממצאים: ארמון הנציב בשנת 2025
16	א. תחושת הביטחון בשכונת ארמון הנציב
22	ב. תחושת ביטחון במרחב הציבורי ובפארקים בשכונה
28	ג. ארון ציבורי במערכות הביטחון בשכונה
35	ד. הגישה הביטחונית – נוכחות ונראות כוחות הביטחון במרחב
38	ה. הגישה הביטחונית – סיירות אזרחים?
41	ו. הגישה האזרחית-עירונית – נוכחות ונראות תושבים במרחב
44	סיכום
47	ביבליוגרפיה
51	נספח א': טבלת מאפיינים דמוגרפיים
52	נספח ב': הצעות התושבים לשיפור הביטחון ותחושת הביטחון בשכונה
54	Abstract

מבוא

שכונות קו התפר, כמו ארמון הנציב, פסגת זאב, הגבעה הצרפתית או גילה, נמצאות במרחב גיאוגרפי שונה משכונות מרכז העיר. הסמיכות לשכונות הערביות של ירושלים מעצבת את אורחות החיים בהן ואת המפגשים בין הקבוצות (אברמזון-ברוש, 2024). בסקר שנערך בשנת 2024 במכון ירושלים למחקרי מדיניות, בשיתוף חברת הסקרים ושיתוף הציבור Raizit, עלה כי תושבי שכונות אלה חשים חוסר ביטחון רב יותר ביחס לשאר שכונות העיר, שרק הלך וגבר בעקבות אירועי 7 באוקטובר 2023:

ציון ממוצע (5=מסכים מאוד, 1=לא מסכים בכלל)

ברוב המקרים, המפגש בין הקבוצות הוא ישיר ובלתי אמצעי ומתרחש במרחבים ציבוריים עירוניים, כגון פארקים, מרכזי מסחר או מרכזי ספורט. המרחבים הללו, שנבנו והוקמו לרווחת כלל תושבי העיר, מנוהלים על ידי העירייה ונחווים על ידי התושבים כפועלים תחת מעטה של מתח בין קבוצתי. מכון ירושלים הציע במגוון מסמכים בעבר דרכים לניהול מרחבים משותפים (שטרן ופייביש, 2023). יחד עם זאת, המציאות פוסט 7 באוקטובר והמלחמה הממושכת העלתה את רמת החשד וחוסר הביטחון האישי, והובילה לשינוי תפישתי ביחס לגישות שיש לנקוט בעת הנוכחית.

כפי שיוצג בהמשך, גישות עירוניות ואזרחיות למרחבים משותפים ולמפגש בין קבוצות מתקבלות כעת בעדיפות משנית לעומת גישות ביטחוניות של ניהול המרחב.

המסמך שלפניכם יורד לעומק הסוגייה בשכונת ארמון הנציב שבדרום-מזרח ירושלים, המהווה אזור תפר עירוני בין אוכלוסיות יהודיות וערביות. המחקר נשען על מודל הביטחון הקהילתי (ברנר, 2025) מתוך מטרה ליישם עקרונות תיאורטיים לצד פיתוח מתווה פרקטי, שיוכל לשמש בסיס לתוכנית קהילתית (שכונתית) ולמדיניות עירונית. בהקשר זה, המחקר בוחן כיצד המפגשים עם האוכלוסייה הערבית בשכונה משפיעים על תחושת הביטחון של תושביה, אילו בעיות וחששות מעלים המפגשים בקרב התושבים, ואילו פתרונות קהילתיים יכולים לסייע בפתרון הבעיות. לשם כך, נעזרנו במספר שיטות מחקר: סיור שטח ושיחה עם בעלי תפקידים במינהל הקהילתי, קבוצות מיקוד בשיתוף תושבי השכונה, תצפית משתתפת בערב קהילתי בנושא ביטחון, קבוצת וואטסאפ של תושבים שעקבה אחר אירועים יומיומיים וסקר תושבים עם 203 משיבים. הממצאים אומתו ועומתו עם הנהלת המינהל הקהילתי לקבלת תוקף נוסף.

ממצאי המחקר מעידים על תחושת ביטחון נמוכה הנובעת באופן מובהק, ולפי עדות התושבים עצמם, מנוכחותם של תושבים ערבים במרחבים הציבוריים. כמו כן עולים חוסר שביעות רצון ואמון נמוך בעירייה בכל הקשור לטיפול בנושא. בגזרת הפתרונות האפשריים, ניכרת העדפה ברורה לפתרונות ביטחוניים, כגון הגברת הנוכחות המשטרתית והאכיפה, על פני פתרונות אזרחיים כמו נוכחות של עסקים מקומיים או אירועים קהילתיים. בתחתית האפשרויות נמצאים בעת הזו כיוונים של מפגשים בין קבוצות או לימוד השפה הערבית. לצד כל אלה, עומדת גם תחושה לא נוחה של התושבים כי הרשויות אינן עובדות בשיתוף פעולה לטיפול בבעיות, אף שהן מכירות אותן.

בסיכום הדברים נדגיש את הגישות השונות ונציע לאמץ מודל ביטחון קהילתי ברמה העירונית, ולא רק השכונתית. זאת כדי לייצר מענים מותאמים לכל שכונה או רובע ולעיר כולה, על כל המיוחד שבה.

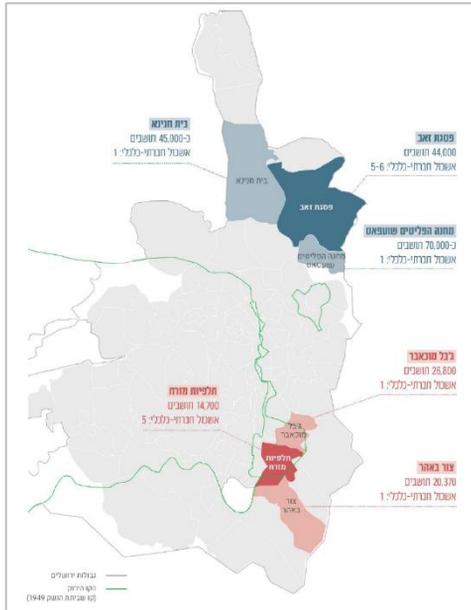
רקע תיאורטי

ביטחון קהילתי הוא מודל אסטרטגי לניהול עירוני וקהילתי המבוסס על שיתופי פעולה בין מוסדות עירוניים, קהילות ומשטרה, במטרה לחזק את תחושת הביטחון של התושבים ולצמצם את הפשיעה והאלימות במרחב העירוני (Squire, 2006). התיאוריה המרכזית העומדת מאחורי מודל זה מתמקדת בכך שקהילות חזקות, מאורגנות ומשתפות פעולה מסוגלות ליצור סביבה בטוחה יותר על ידי פתרון בעיות מקומיות, חיזוק אמון הדדי ועיצוב מרחבים ציבוריים בטוחים ומזמינים (Sampson et al., 1997).

בעוד שמודלים מערביים של ביטחון קהילתי מתמקדים בעיקר באלימות פנים קהילתית (Sebastian et al., 2022; UK Government, 2025; Public Safety Canada, 2025), ירושלים מציבה אתגר ייחודי בשל המורכבות הבין קהילתית בה והמתחים הלאומיים בין אוכלוסיותיה השונות (Brenner et al., 2023a; Bollens, 2001). כתוצאה מכך, יישום הביטחון הקהילתי בעיר מחייב התאמות ייחודיות תוך זיהוי בעיות מקומיות בכל שכונה, ומתן פתרונות ממוקדים לכל קהילה בהתאם לצרכיה ואתגריה הייחודיים. המחקר הנוכחי שואף לא רק ליישם את עקרונות התיאוריה של ביטחון קהילתי, אלא גם לפתח מתווה פרקטי ליישומה בירושלים. ביסוד הגישה של ביטחון קהילתי עומדת הטענה כי הבנת הבעיות והסכנות, כמו גם היכולת להתמודד איתן בצורה בת קיימא ולאורך זמן, נמצאת בידי התושבים והקהילות המקומיות. עיקרון זה דורש תוכנית פעולה שיסודה בהכרה, בזיהוי ובמיפוי של הבעיות המקומיות

בכל שכונה ושכונה. לפיכך, יש לגשת לכל מרחב עירוני באופן מובחן ומתוך מטרה לתכנן יחד עם התושבים את הפתרונות לבעיות כפי שהם מבינים אותן.

שכונת ארמון הנציב (תלפיות מזרח)

איור 1. הכנת המפה: יאיר אסף-שפירא, עיצוב: יעל שאולסקי

שכונת ארמון הנציב, הידועה גם בשם תלפיות מזרח, ממוקמת בדרום-מזרח ירושלים, כ-4 ק"מ ממרכז העיר. היא נוסדה ב-1974 בשטח שסופח לירושלים לאחר מלחמת ששת הימים, כחלק מתוכנית שכונות הטבעת הירושלמית. אלו נבנו כמדיניות גיאופוליטית מכוונת, שנועדה לייצב רוב יהודי במזרח העיר ולמנוע אפשרות לחלוקתה בעתיד (שטרן, 2025).

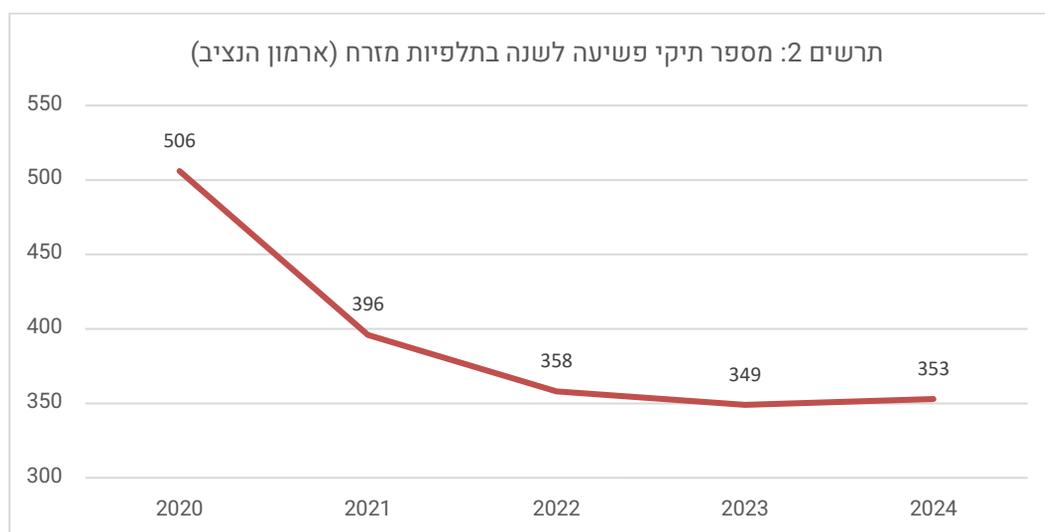
אף שהתכנון נשען על שיקולים אסטרטגיים ברורים, רבים מהתושבים שעברו להתגורר בשכונות אלו כלל לא היו מודעים לכך שהן שוכנות מעבר לקו הירוק.

שמה של השכונה נגזר מארמון הנציב – מבנה היסטורי הממוקם בגבולה הצפוני, אשר שימש את הנציב הבריטי בתקופת המנדט וכיום משמש כמטה ארגון הפיקוח על הפסקת אש של האומות המאוחדות (UNTSO). השכונה גובלת בשכונות קריית מוריה, תלפיות וארנונה ממערב, ובשכונות ערביות כגון ג'בל מוכפר ממזרח וצור באהר מדרום (מינהל קהילתי ע"ש שאלתיאל, ל"ת; שטרן, 2023).

מבחינה דמוגרפית, מתגוררים בשכונה כ-19 אלף תושבים (עיריית ירושלים, 2025). השכונה מאופיינת באוכלוסייה מגוונת הכוללת משפחות צעירות, ותיקים ועולים

חדשים. קרבתה לשכונות ערביות, והיותה ציר תנועה מרכזי לעובדים ממזרח העיר אל מערבה, יוצרים מפגשים יומיומיים בין אוכלוסיות שונות, יהודיות וערביות, במרחב הציבורי (שטרן, 2023). מפגשים אלו, אף שהם חלק מהשגרה היומיומית בשכונה, נושאים פוטנציאל למתח חברתי וביטחוני, המתרחש לא אחת דווקא במרחבים הפתוחים והשיתופיים.

פוטנציאל זה מתחדד כאשר בוחנים את נתוני הפשיעה לאורך השנים, אשר משקפים את האופן שבו יחסי הגומלין בין הקהילות מקבלים לעיתים ביטוי ממשי במציאות המרחבית. תרשים 2 מציג את נתוני הפשיעה בשכונה על פני חמש שנים. ניתן לזהות דפוס ברור, אך גם מורכבות מסוימת בפרשנות הנתונים. בשנים 2023-2020 ניכרת ירידה עקבית ומשמעותית, מ-506 תיקים ל-349 – צניחה של יותר מ-30% תוך ארבע שנים, שמעידה לכאורה על שיפור במצב הביטחון, או לכל הפחות על ירידה בהיקף האירועים המדווחים. אך יחד עם המגבלות הידועות של ניתוח נתוני משטרה, חשוב לציין כי המקרים המדווחים אינם בהכרח משקפים את אופי מערכת היחסים ואת המפגשים בין יהודים ובין ערבים בשכונה.

מתוך: נתוני משטרת ישראל, מאגר הנתונים הממשלתי. בשונה משנים קודמות, החל מ-2024 מפרסמת משטרת ישראל תיקי חקירה שבהם ישנו חשד לביצוע עברה פלילית בלבד.

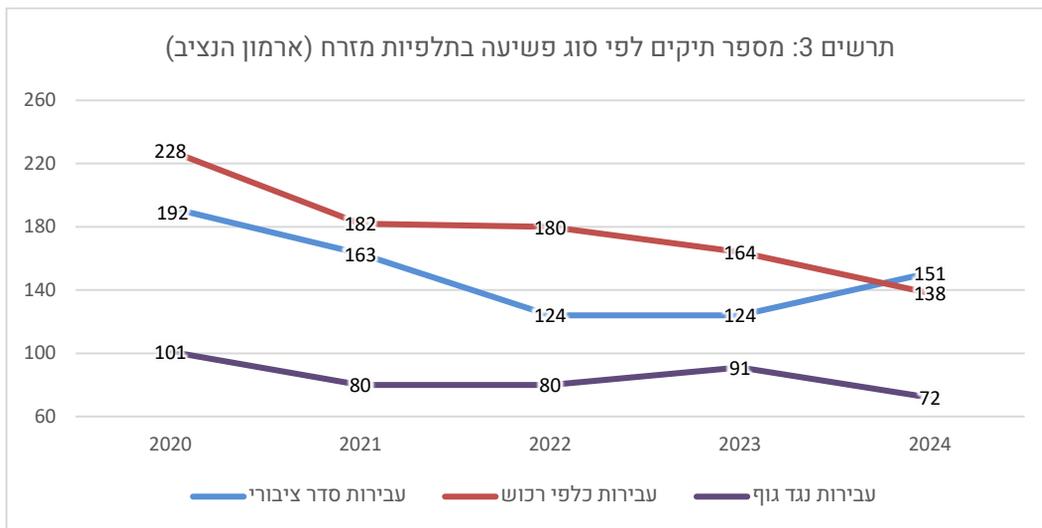

תמונה 1. הכניסה המערבית לארמון הנציב. צילום: חגי קרנר

תמונה 2. כיכר הכניסה לג'בל מוכבר מדרום, בדרום-מזרח ארמון הנציב. צילום: חגי קרנר

תרשים 3 מציג מגמת ירידה כללית ברוב סוגי העבירות, אך גם תנודות מקומיות המצביעות על חוסר יציבות מסוים:

מתוך: נתוני משטרת ישראל, מאגר הנתונים הממשלתי.

עבירות הרכוש הן הסוג הנפוץ ביותר, אך היקפן ירד באופן עקבי – מ-228 תיקים ב-2020 ל-138 ב-2024. גם עבירות הסדר הציבורי ירדו לאורך התקופה, מ-192 ל-151, אם כי ניכרת בהן עלייה מחודשת ב-2024 לאחר התייצבות בשנתיים שקדמו לה. בקטגוריית עבירות נגד גוף ניכרת תנודתיות: לאחר ירידה ב-2021 חלה עלייה נקודתית ב-2023, ושוב ירידה בשנה העוקבת. נתון זה עשוי לשקף רגישות גבוהה לאירועים ביטחוניים או חברתיים חיצוניים (מגפת הקורונה או אירועי 7 באוקטובר והמלחמה, למשל). בסך הכול, הנתונים מעידים על שיפור מתמשך בהיקף העבירות. יחד עם זאת, נתוני המשטרה אינם בהכרח הולכים יד ביד עם תחושת הביטחון של התושבים. הפער עשוי להיות מוסבר על ידי ממצאים אחרונים, המעידים כי תחושת הביטחון הנמוכה נובעת אף מעצם המפגש הבין תרבותי, ולא רק מחוויות אלימות של ממש.

מחקר שנערך במכון ירושלים למחקרי מדיניות על פסגת זאב, שכונת תפר בצפון ירושלים, התמקד בהשפעת המפגש היהודי-ערבי על תחושת הביטחון האישי של התושבים (אברמזון-ברוש וקורן, 2024). ממצאיו מעלים כי מרחבים ציבוריים

מסוימים בשכונה זו משמשים כמקום מפגש, מה שמוביל לאינטראקציות מגוונות בין הקהילות. כך, נשים דיווחו על תחושת חוסר ביטחון במוקדים ציבוריים מסוימים, ובמיוחד בשעות הערב. המתיחות במוקדי המפגש הושפעה מאירועים ביטחוניים כלליים וממצב הביטחון באזור. אירועים ביטחוניים סמוך לגדר ההפרדה ובאזור כולו הגבירו את תחושת המתיחות והחשש בקרב התושבים. ממצאים אלו מדגישים את הצורך בהבנת הדינמיקה בין הקהילות השונות בשכונות התפר, דוגמת ארמון הנציב, ובפיתוח פתרונות לשיפור תחושת הביטחון האישי של התושבים תוך התאמה לצורכי השכונה.

שיטת המחקר

שיטת המחקר של ביטחון קהילתי היא ביסודה גישה השתתפותית, השמה את התושבים במרכז ואף קוראת לפעולה. היא משלבת שיטות איכותניות וכמותניות, אך עיקרה הוא בכך שהתושבים הם חלק מתהליך המחקר. זאת, כיוון שהם אלה שאמורים לאתר ולאפיין את הבעיות, ולתכנן בהתאם את תוכנית הפעולה. הגישה עצמה כוללת מגוון תתי שיטות, כגון: מחקר פעולה, מדע אזרחי, שיתוף ציבור תוך שימוש בטכניקות איסוף מגוונות (Rothman, 1997; Brenner, 2024; Wolff et al., 2021). כל השיטות הללו משתפות במידה זו או אחרת את האזרחים בתהליך המחקר.

המתודולוגיה שלנו אכן ניסתה לקדם שיתוף פעולה עם התושבים, לוודא כי קולם נשמע באופן ברור ומכבד, ולהבטיח כי הם שותפים בתכנון ובעיצוב המחקר. כל זאת לטובת קידום מדיניות "מלמטה". הסתייענו במגוון כלים לאיסוף נתונים ועדויות על המצב בשכונה. ביולי 2025 ערכנו סיור שטח עם רכז הביטחון הקהילתי וראש תחום קהילה במינהל, במטרה לאפיין את המרחב הציבורי, לזהות מוקדי חיכוך פוטנציאליים ולבחון דפוסי נוכחות ושימוש במרחב השכונתי. ב-11 באותו חודש ערכנו תצפית במפגש ייעודי בנושא ביטחון קהילתי בפאב הקהילתי "בארמון", ביוזמת המינהל

הקהילתי ובהשתתפות תושבים ונציגי המינהל. המפגש נועד להבין את חוויות התושבים, לאסוף עדויות על מצבי סיכון יומיומיים ולחדד את סוגיות הליבה המשפיעות על תחושת הביטחון בשכונה. ב-29 ביולי ערכנו קבוצת מיקוד בהשתתפות 18 תושבים, שאפשרה שיחה פתוחה ומעמיקה על חוויות, חששות ופרקטיקות התמודדות במרחב המקומי. קבוצת המיקוד, שהתקיימה בשותפות מינהל קהילתי תלפיות מזרח, העמיקה בזוויות שונות של ביטחון קהילתי ויחסי שכנות והתמקדה גם בהצעות לשיפור. בהמשך לה, מ-7 באוגוסט ועד 16 באוקטובר פעלה קבוצת מחקר שכונתית בוואטסאפ ובה 10 תושבים. זו שימשה כמעין "מוניטור" של אירועי הביטחון בשכונה. חבריה תיעדו אירועים ודיווחו על תחושות אישיות בזמן אמת. הקבוצה סיפקה תמונה של התרחשויות, רגשות ודינמיקות שונות, מעבר לאלו שעלו במפגש הפיזי של קבוצת המיקוד.

בחודש ספטמבר ערכנו סקר שכונתי רחב היקף, שהועבר בין התושבים בעצמם וכלל 203 משיבים. הסקר בחן לעומק את תחושת הביטחון של תושבי השכונה במרחב הציבורי, את גורמי הסיכון שהם חווים ביום ובלילה ואת מידת האמון שלהם במוסדות המקומיים, ובהם המינהל הקהילתי, העירייה והמשטרה. הוא כלל שאלות על חוויות ממשיות של אלימות, ונדליזם והטרדות במרחבים הציבוריים, לצד בדיקה של הנכונות האזרחית להתערב או להתארגן לפעולה קהילתית בעת אירועים מאיימים או פגיעה בשירותים קהילתיים. תשומת לב מיוחדת הוקדשה לפארקים השכונתיים כמוקד מרכזי של חוויות אי ביטחון, ונבחנה השפעתם על דפוסי השימוש במרחב הציבורי. הסקר מיפה חסמים תנועתיים בשכונה, זיהה מקומות בעייתיים הדורשים חיזוק ביטחוני, ובחן אילו צעדים או התערבויות ציבוריות עשויים לתרום לתחושת הביטחון. לצד זאת, נבדקו גם מאפיינים חברתיים ודמוגרפיים של הנשאלים, כגון: ותק מגורים, מצב כלכלי, רמת השכלה ומידת מעורבות במינהל הקהילתי, כדי להבין כיצד גורמים

אישיים משפיעים על תחושת הביטחון ועל הדינמיקה הקהילתית (לפירוט המאפיינים הדמוגרפיים ראו נספח א').

לצד תרומתו של המחקר, הוא נושא גם מגבלה מהותית, בהיותו מבוסס אך ורק על נקודת המבט של התושבים היהודים בארמון הנציב. זוהי בחירה מחקרית, המאפשרת להתעמק באופן סדור ומעמיק בתחושת הביטחון של קבוצה מסוימת, אך היא גם מגבילה את יכולתנו להבין באופן מלא את המרחב המשותף ואת מתחיו. המפגש היומיומי בין יהודים ובין ערבים מהכפרים הסמוכים, ג'בל מוכבר וצור באהר, הוא הדינמיקה המרכזית העומדת בבסיס תחושת האיום, אך קולם של התושבים הערבים עצמם אינו נכלל במחקר זה. בכך, המסמך מציג תמונה חלקית של המציאות המורכבת במרחב הציבורי המשותף. עניין נוסף שדורש תשומת לב, ושעלול להוות מגבלה בהיבטי ייצוג, הוא ייצוג גבוה של נשים שהשתתפו בסקר (75.4%) לעומת גברים.

ממצאים: ארמון הנציב בשנת 2025

התובנות חולקו לשישה סעיפים, ובכל סעיף מוצג ונדון נושא מסוים דרך שימוש במגוון ממצאים מכלל שיטות האיסוף. החלק הראשון עוסק בהגדרות תחושת הביטחון על פי התושבים; השני – בתחושת הביטחון במרחבים הציבוריים ובפארקים; והשלישי – באמון הציבור במוסדות העירוניים. שלושת החלקים הבאים עוסקים באפשרויות לדרכי פעולה: הרביעי מציע את הגישה הביטחונית, ובייחוד את הצורך בהגברת נוכחות ונראות של כוחות ביטחון; החמישי נכנס לעומק הסוגייה ומציג את האתגר שבהטלת האחריות על התושבים עצמם, עם יוזמות ביטחון אזרחיות כגון "שומרי הארמון"; והשישי עוסק בגישה האזרחית-עירונית, ובייחוד בצורך בהגברת נוכחות אזרחים במרחב באמצעות אירועים והתארגנויות קהילתיות, או בעידוד הקמתם של עסקים מקומיים.

א. תחושת הביטחון בשכונת ארמון הנציב

מהי תחושת ביטחון לפי תושבי השכונה? כפי שעולה מקבוצת המיקוד, אין מדובר רק בהיעדר סכנה פיזית ממשית, אלא בראש ובראשונה ביכולת לחיות שגרה רציפה ויציבה. עבורם, ביטחון הוא היכולת לחיות במצב של שגרה ללא חשש שיופר:

עצם קיומה של שגרה, גם בתוך מציאות של חירום, הוא שמייצר את תחושת הביטחון. כל הפרה של השגרה הזו, כל שינוי פתאומי, מערער ומפחית את תחושת היציבות והביטחון האישי. (קבוצת מיקוד, יולי 2025)

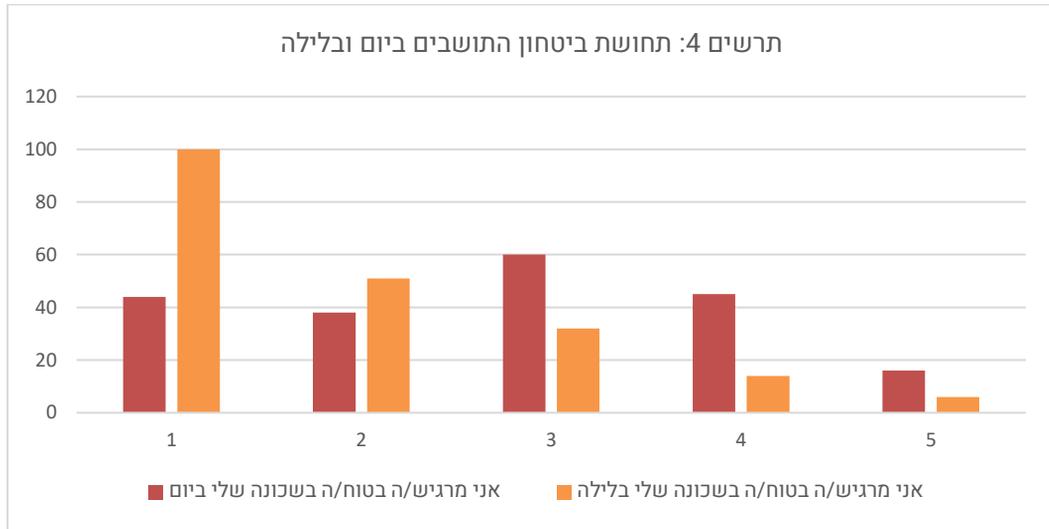
הגדרת תחושת הביטחון מתחדדת במיוחד סביב ילדים. עבור הורים, היכולת לאפשר לילדיהם לצאת החוצה ללא דאגה היא מדד חזק לביטחון אמיתי. כשאחד התושבים אומר שתחושת הביטחון בעיניו היא ה"אפשרות לשלוח אותם החוצה בלי לדאוג", הוא מצביע על ביטחון לא רק כתחושה אישית, אלא כיכולת לאפשר עצמאות וביטחון גם לילדיו:

אם יש לי אפשרות לשלוח אותם החוצה בלי לדאוג, זו תחושת ביטחון מבחינתי. אני שולח אותם, אבל רק בתוך גבולות מאוד ברורים. (קבוצת מיקוד, יולי 2025)

העובדה שהתנאים בשכונה מחייבים "גבולות מאוד ברורים" מניחה שישנם אזורים וזמנים מסוכנים. לפיכך, "האידיאל הוא לאפשר לילדים לצאת החוצה בלי לחשוש, אך כיום זה כמעט בלתי אפשרי". העדויות הללו משקפות תפישה רווחת של תחושת ביטחון שמתאימה לכל שכונה ועיר, אך בהמשך נראה גם תפישות יותר ספציפיות לשכונת ארמון הנציב.

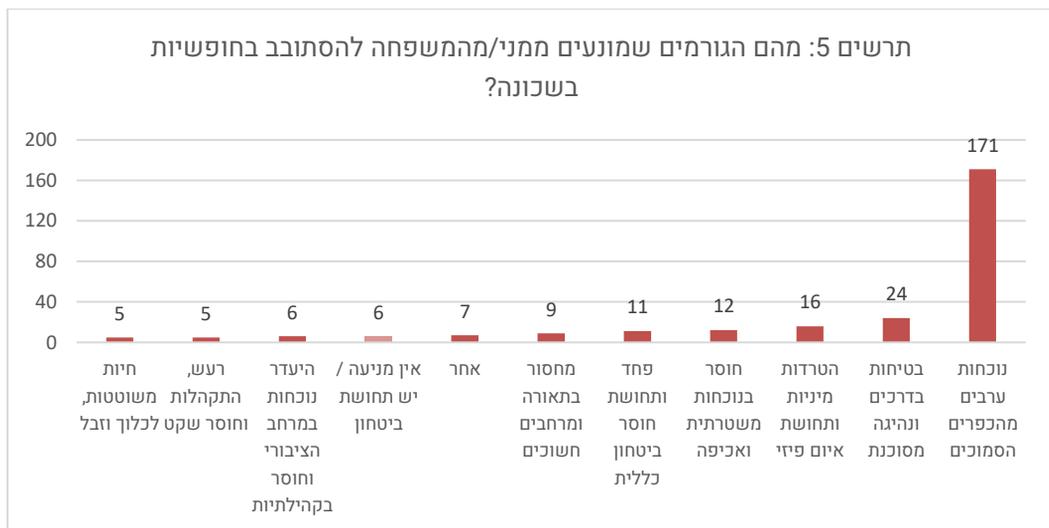
בסקר תושבי השכונה, אנו רואים את התרגום של התחושות הללו למספרים. תרשים 4 מציג פער מובהק בין תחושת הביטחון בשכונה בשעות היום לבין תחושת הביטחון בלילה. בעוד שביום התפלגות התחושות רחבה ומרוכזת בעיקר בציוני אמצע-גבוהים (3-4), הרי שבשעות החשיכה ניכרת ירידה חדה ומשמעותית בתחושת הביטחון – הציון השכיח הוא 1, עם שיעור גבוה במיוחד של משיבים המדווחים על חוסר ביטחון

מוחלט, וכמעט ללא ציוני ביטחון גבוהים (4-5). אם כן, בעוד השכונה נתפשת כמרחב סביר מבחינה ביטחונית ביום, היא נתפשת כמרחב מאיים ומגביל במיוחד לאחר רדת החשיכה:

(5=מסכים מאוד, 1=לא מסכים בכלל)

בניסיון להבין מהם הגורמים המשפיעים ביותר על תחושת הביטחון, שאלנו את התושבים, כשאלה פתוחה, מהם הגורמים שמונעים מהם או ממשפחתם להסתובב בחופשיות בשכונה:

הנשאלים ענו לשאלה זו בתשובה מילולית קצרה. בקידוד התשובות לקטגוריות, חלק מהתשובות נכללו ביותר מקטגוריה אחת.

תרשים 5 מציג תמונה ברורה, עם גורם אחד בולט המונע מתושבי השכונה להסתובב בה בחופשיות: נוכחות תושבים ערבים מהכפרים הסמוכים. קטגוריה זו הופיעה אצל כ-84% מהמשיבים – שיעור גבוה, המביע בצורה מפורשת עד כמה המפגש עם התושבים הערבים הוא טעון ומתוח.

עדות שעלתה מצד אחת המשיבות מתארת את המתח באופן מוחשי דרך מגוון דוגמאות:

הסמיכות של סניף בני עקיבא לכפר הערבי, שהם יוצאים מהפתח בגדר ועומדים על הכביש ומעירים הערות למי שעובר ליד, כמויות של ערבים בגני השעשועים שממש מלכלכים ולעיתים הילדים שלהם מציקים וצועקים על הילדים שלנו. בעבר זרקו עלי אבן בכיכר בסוף אשר וינר, אז כל פעם שאני רואה רכב עומד עם אנשים בשולי הכביש היורד מרמת רחל זה מלחיץ. בברזני כמה פעמים כמעט הייתה תאונה ופעם אחת ערבי נתקע ברכב שלי ולא היה לו ביטוח אז הוא סירב לשלם. (סקר, ספטמבר 2025)

כך גם עלה מאחד מהתושבים בקבוצת המיקוד:

חוסר הביטחון נובע לא רק מתחושות אישיות אלא גם מתמונות יומיומיות שמערערות את השקט – כבישים סואנים במכוניות של צעירים מהכפרים הסמוכים, סוסים משוטטים ברחוב, או נציגים שמרימים את קולם בסופרמרקטים המקומיים. אלו דברים שבכפרים שלהם הם לא היו מרשים לעצמם לעשות. כל עוד מראות כאלה מתרחשים, כמו גם ירי זיקוקים, קשה יהיה לייצר תחושת ביטחון אמיתית. (קבוצת מיקוד, יולי 2025)

במפגש הקהילתי בפאב השכונתי שיתפה תושבת שבאחת הריצות, כשהגיעה לפנייה לכיוון המלון, נתקלה בקבוצת צעירים ערבים שהחלו לרוץ אחריה. "זה היה רגע מפחיד במיוחד", סיפרה, והודתה שהתחושה הזו של איום קיומי ממש מלווה אותה עד היום. בקבוצת המיקוד סיפרה תושבת אחרת על סיטואציות שבהן מצאה את עצמה נוסעת באוטובוס כמעט לבדה, מוקפת ב"קבוצת בני דודים" מהכפרים הסמוכים, והתחושה הזו גרמה לה לאי נוחות רבה. "במקרים כאלה", הסבירה, "אפילו חיכיתי לאוטובוס הבא רק כדי לא להישאר לבד".

תמונה 3. מעבר הולכי רגל (אופנועים) בין ג'בל מוכבר (מימין) לרח' יעקב וייס בארמון הנציב, סמוך לסניף בני עקיבא, בית ספר, גן ילדים וטיפת חלב. צילום: חגי קרנר

בקבוצת הוואטסאפ הועברה הודעה עם מסר דומה מפי אחת התושבות:

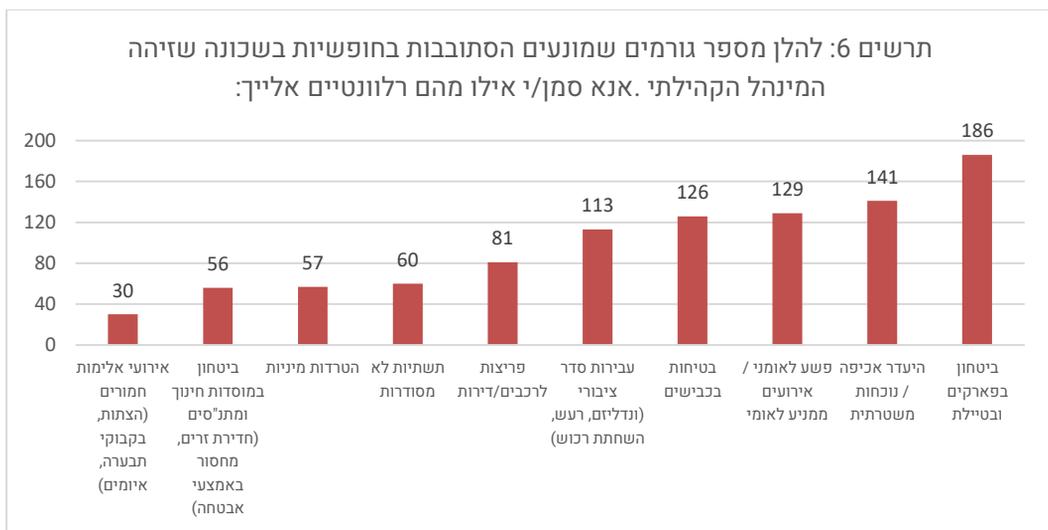
רציתי לשתף בחוויה לא פשוטה שהייתה לי היום בסניף הדואר בשכונה. לצערי, התחושה במקום מאוד לא בטוחה – אין מאבטח במקום, ובתקופה כזו זה יוצר פחד אמיתי. מצאתי את עצמי מבקשת מאדם זר ללוות אותי לרכב כי הרגשתי חוסר ביטחון. (קבוצת וואטסאפ מחקרית, ספטמבר 2025)

המגמה הכללית של ירידה בהיקף העבירות, כפי שהוצגה בתרשימים 2 ו-3, אינה משקפת את חוויות התושבים. הדוגמאות לתחושת חוסר הביטחון ה"סובייקטיבית" מעוגנות בחוויות ממשיות, אובייקטיביות, של פגיעה בביטחון. מכאן, נראה כי לא נכון להתבסס על נתוני הפשיעה כאינדיקציה לחוויה של התושבים השרויים במתח מתמיד סביב סוגיות ביטחוניות, שאינן בהכרח קשורות לפשיעה בפועל.

תמונה 4. מרכז מסחרי ארמון הנציב ברחוב עולי הגרדום. צילום: נעם ברנר

בשאלה אחרת בסקר (תרשים 6), דיווחו התושבים כי הביטחון הנמוך בפארקים ובטיילת הוא מהגורמים המרכזיים המונעים הסתובבות חופשית בשכונה. הפעם הבחירה הייתה מתוך אופציות סגורות שזיהה וניסח המינהל הקהילתי:

תחושת הביטחון בפארקים ובטיילת היא חוויה מרחבית קונקרטיה המשפיעה על דפוסי התנועה והשימוש במרחב הציבורי. השוני העולה בין שני התרשימים האחרונים קשור לסגנון השאלה: בתרשים 5 ענו התושבים באופן חופשי לשאלה פתוחה, וכך יכלו לבטא את חוויותיהם בצורה שמצליחה להמחיש את תרשים 6, ואת הקשר שבין נוכחותם של תושבים ערבים לבין תחושות הביטחון בפארקים ובטיילת. להלן מספר דוגמאות:

בני מיעוטים שמציקים ומטרידים, נכנסים לגני שעשועים בלי שיש איתם ילדים, פעמיים קראתי למשטרה כי רדפו אחריי או נכנסו לגינת כלבים בשביל להציק לי ולחברה. (סקר, ספטמבר 2025)

יש מלא קבוצות נערים ערבים בגני שעשועים עם התנהגות שלא מתאימה לאזור. לא נתנו לילדים קטנים לשחק בחלק של המתקנים (מגלשות ונדנדות) בגללם. (סקר, ספטמבר 2025)

המגזר הערבי שמסתובב בחופשיות, הם שוהים בכל גני המשחקים ובחמולות, מרתיעים, מפחידים לפעמים בכוונה, משרים פחד, צופרים, שורקים, מעירים הערות, היו פעמים שגם תקיפות מיניות, מספיק סיבות לא לחוש ביטחון? (סקר, ספטמבר 2025)

ניכר כי החשש מפשע לאומני גבוה למדי (כ-75% מהתושבים), נתון שניתן לקשור ל-7 באוקטובר ולאירועי עבר אמיתיים שהתרחשו בשכונה (חסון, 2017; פורשר, 2022). אך ניתן גם לזהות אותו בפרשנות מובנית של חלק מהתושבים, ולפיה, חלק מהעבירות או ההתנהגויות האלימות ה"רגילות" נגועות במניעים לאומניים. לדוגמה:

חשוב לי להדגיש את עניין ההטרדות המיניות על רקע לאומני. נערות (ביניהן הבת שלי) נפגעות מהערות על בסיס יומי. (סקר, ספטמבר 2025)

הפחד מההטרדות על רקע מיני ולאומי – כמה פעמים ניסו לשדל את ביתי המתבגרת לעלות למכונית של בני מיעוטים. (סקר, ספטמבר 2025)

הם באים עם סירנות ומציקים – מפעילים אזעקה מוקלטת באמצע הלילה בשביל להציק. (מפגש בפאב, יולי 2025)

ממצאי השאלה הפתוחה (תרשים 5) והסגורה (תרשים 6) מבטאים את הקשר בין תחושת הביטחון, נוכחות תושבים ערבים בשכונה ובפארקים וההקשר החברתי-לאומני. ניכר שסוגיית הפארקים היא מרכיב מרכזי בתחושת חוסר הביטחון, ולכן נכון להעמיק בהשפעתה על האופן שבו התושבים תופשים את השכונה.

ב. תחושת ביטחון במרחב הציבורי ובפארקים בשכונה

כשנשאלו התושבים על תחושת הביטחון בפארקים השכונתיים, זו עלתה באופן ברור כבעיה המרכזית. שלושה מכל ארבעה (כ-76%) הביעו הסכמה גבוהה או גבוהה מאוד עם אמירה: "הבעיות בפארקים (אלימות, חוסר סדר, זבל, חוסר נוכחות ביטחונית) הן הבעיה הכי חשובה במרחב הציבורי בשכונה". מעל מחצית הנשאלים (כ-55%) הביעו את דרגת ההסכמה המרבית, ורק מיעוט קטן (פחות מ-10%) סימנו את דרגות ההתנגדות (1 או 2).

אף בקבוצת המיקוד עלתה הסוגייה כגורם משמעותי הפוגע בתחושת הביטחון. תושבת סיפרה, למשל, כי כשהיא יוצאת להליכה בטיילת, היא אוספת אבנים קטנות ומחזיקה אותן בידה, כמעין אמצעי מגן אישי שמאפשר לה להרגיש מעט בטוחה יותר. במפגש הקהילתי בפאב השכונתי נאמר:

אני לא מרגישה בנוח לשים אוזניות ולצאת לרוץ בפארק. בשכונות אחרות שגרתי בירושלים אלה היו שכונות יותר מוארות. בכל אזור הטיילת אף אישה לא תלך, עולי הגרדום זו הליכה עם הרבה מאוד מודעות לסביבה. (יולי 2025)

פתאום קלטתי שלא הייתי בטיילת מאז האוטו-אוכל בשנה שעברה! (יולי 2025)

בסקר עלתה הסוגייה במספר רב של דוגמאות המעידות על הפארק כמרחב שבו חשים התושבים לא בטוח, בייחוד עקב נוכחות של תושבים ערבים:

בפארק הקרוב אלינו מסתובבים הרבה שכנים [ערבים] שלא מתנהגים יפה.

לילות ללא שינה מרעש בלתי פוסק מהפארק!

הפארקים מפוצצים בשכנים מהכפרים מסביב.

הימצאות ערבים בפארקים.

הפארק שליידנו הפך לכפר שלהם.

בפארקים התנהגותם של תושבים שאינם תושבי השכונה אינה מאפשרת להישאר שם עם ילדים.

שכל הערבים מסתובבים בחמולות בכל שעות היום בפארקים שלנו ובמגרשים שלנו מחוץ לבתי ספר ופשוט בכל מקום.

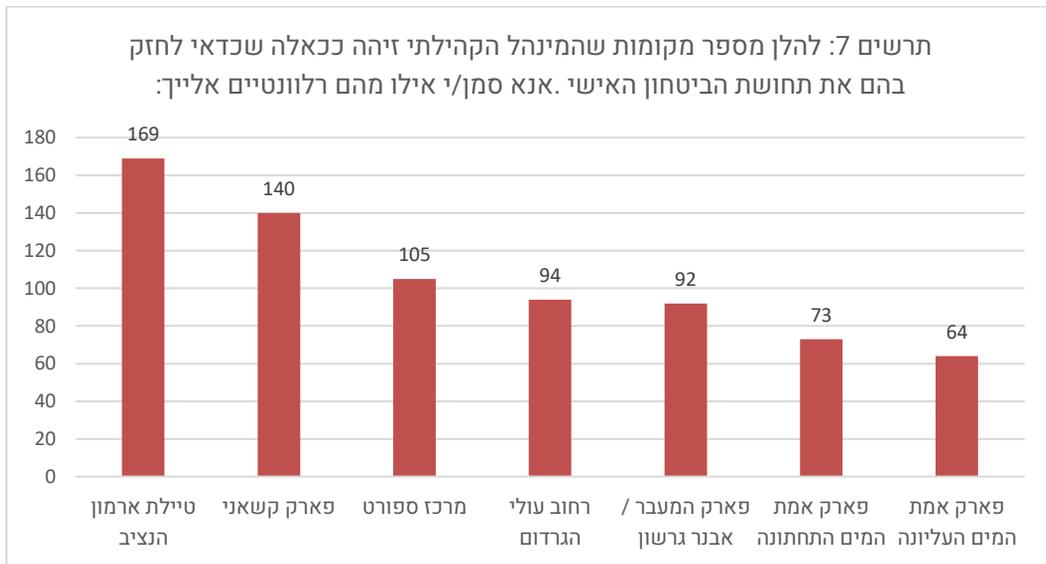
אני גרה בסמוך לפארק. נהרסו לנו החיים. אין תחושת ביטחון. אני תושבת השכונה נ-40 שנה. כבר פחות אוהבת להתגורר פה. חבל על השכונה שנהרסה.

הדוגמאות ממחישות באופן ברור למדי את תחושת הביטחון הנמוכה בפארקים.

הסקר בחן גם היבט מרחבי. גם כאן (תרשים 7) עולה כי בכל הנוגע לתחושת ביטחון,

התושבים סבורים שהפארקים הם המרחבים הציבוריים הזקוקים לעיקר תשומת הלב

של המוסדות והקהילה:

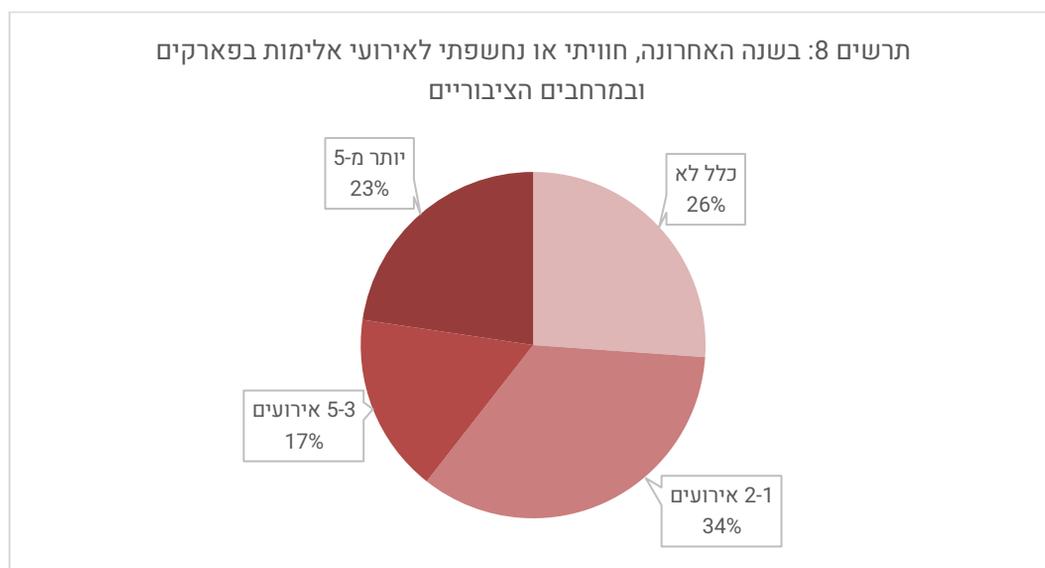

תמונה 5. טיילת ארמון הנציב. צילום: חגי קרנר

תמונה 6. פארק המעבר. צילום: חגי קרנר

כדי לבחון את היקף החשיפה של תושבי השכונה לאירועי אלימות במרחבים הציבוריים, הובאה בסקר שאלה סגורה, בדבר מספר המקרים שנחו או שנחשפו אליהם בשנה האחרונה בפארקים ובשטחים הפתוחים (תרשים 8). זאת, כדי לעמוד לא רק על תחושת הביטחון הסובייקטיבית, אלא גם על התדירות שבה אירועי אלימות הופכים לחלק מהמציאות היומיומית של התושבים:

הנתונים מצביעים על שיעורי חשיפה ניכרים: כרבע בלבד מדווחים כי לא חוו כלל אירועי אלימות במרחבים הציבוריים בשנה האחרונה. היתר חוו אירוע אחד לפחות, וכרבע – מעל חמישה. שיעור גבוה זה של חשיפה מצטברת מבהיר כי עבור חלק גדול מהתושבים, המפגש עם אלימות אינו אירוע נקודתי, כי אם מאפיין חוזר של השגרה. נתון זה משתלב עם ממצאים אחרים בסקר המעידים על הימנעות מהפארקים בשעות הערב. המרחבים הפתוחים, האמורים לשמש כמוקד קהילתי ומרחב של פנאי, נתפשים אפוא בפועל כמקומות מאיימים.

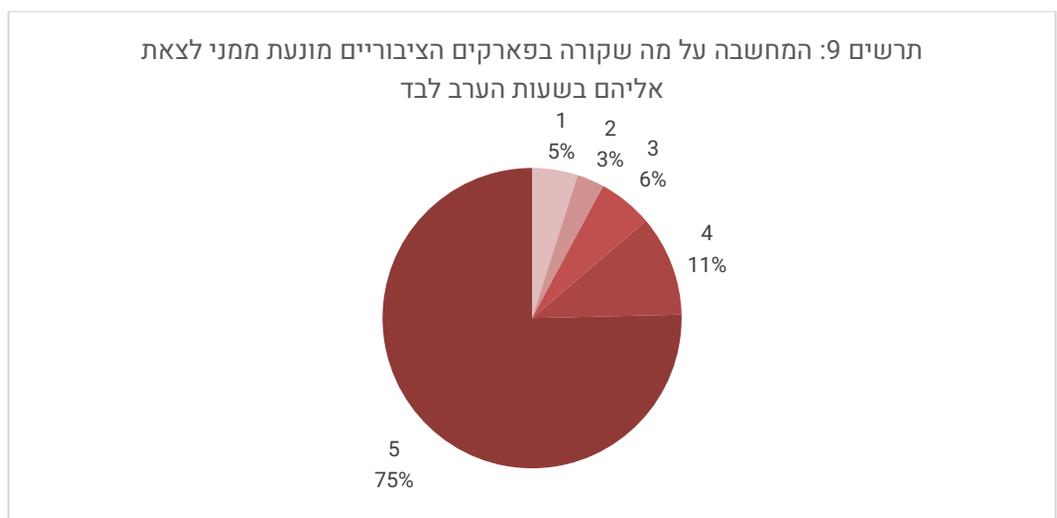
נתונים דומים עולים גם ביחס לחשיפה לאירועי ונדליזם. רק רבע מהנשאלים (26%) דיווחו כי לא נתקלו כלל במקרים של פגיעה במרחב הציבורי, ואילו רוב מוחלט – 74%

– חוו לפחות אירוע אחד של ונדליזם בשנה האחרונה (כ-28% ציינו כי חוו 1-2 אירועים, 19% דיווחו על 3-5, ו-27% נחשפו ליותר מ-5).

כלומר, עבור חלק ניכר מן התושבים, פגיעה ברכוש ציבורי אינה אירוע חריג אלא תופעה שחוזרת על עצמה בתדירות גבוהה. יש לציין כי בשיחות שקיימנו עם הנהלת המינהל נוכחנו כי מקרי הוונדליזם והאלימות אינם רק מקרב התושבים הערבים, אלא גם מצד תושבי השכונה היהודים ובייחוד צעירים.

לצורך בחינת ההשפעה של תפישות הסיכון על השימוש בפארקים, התבקשו המשיבים להעריך אם עצם המחשבה על המתרחש במרחבים הציבוריים מונע מהם לצאת אליהם בשעות הערב לבד (תרשים 9). שאלה זו בוחנת לא רק התנהגות בפועל, אלא גם את הכוח של הדימוי המרחבי ושל החשש המוקדם בעיצוב דפוסי ההימנעות.

הנתונים מצביעים על תמונה חריפה במיוחד, כאשר רק שיעור קטן מהתושבים אינם מושפעים מהחשש כלל. שיעור כה גבוה של הימנעות פוטנציאלית מצביע על כך שהפארקים נתפשים לא רק כמקום בעייתי, אלא כמרחב שמייצר איום כבר ברמה התפישתית, ומעצב באופן עמוק את גבולות התנועה והנוכחות במרחב הציבורי בשעות החשיכה:

(5=מסכים מאוד, 1=לא מסכים בכלל)

אחד המשיבים בסקר תיאר זאת באופן הבא:

מלא ערבים מסתובבים בחופשיות בכל שעה ובמיוחד בלילות, אפילו עומדים עם המכוניות שלהם מול בניינים, גם בגינות ציבוריות ובמיוחד בפארק קשאני החדש. הילדים שלנו כבר לא מתקרבים לשם!!!! הפארק הזה חייב לעוף משם כלא היה, ברמה הזו. משעות אחה"צ המקום מפוצץ ערבים עד השעות הקטנות של הלילה. הבת שלי בכלל מפחדת לעבור שם. השכונה מזמן לא מה שהייתה בדור שלי לפני 20 שנה. מי ששומע ארמון הנציב ישר נבהל. זוועה. פשוט זוועה. (סקר, ספטמבר 2025)

תמונה 7. פארק קשאני. צילום: חגי קרנר

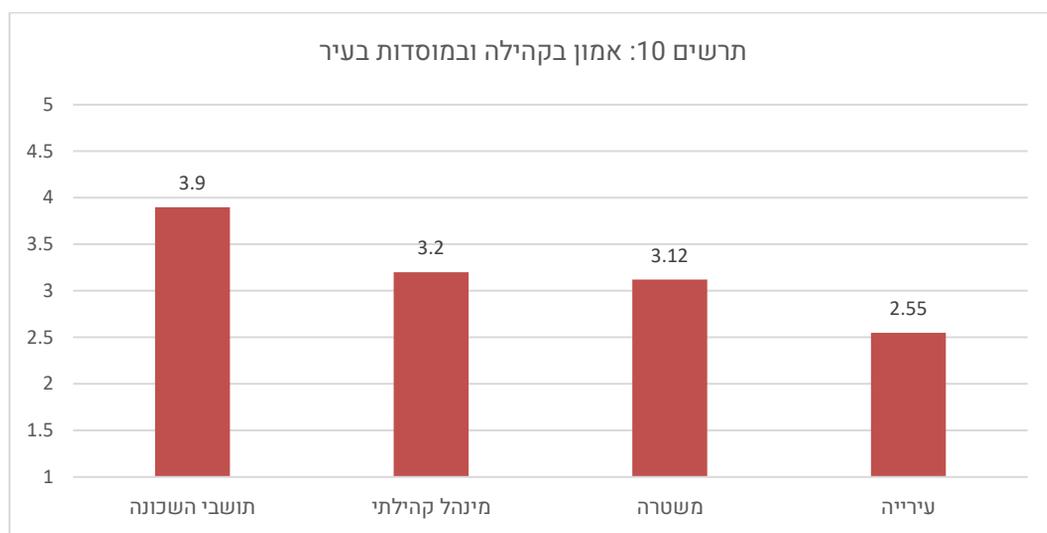
הפארקים והמרחבים הפתוחים בשכונה הם מוקד האיום המרכזי על תחושת הביטחון של התושבים. הן הממצאים הכמותיים מהסקר והן עדויות מקרב התושבים מציגים תמונה אחידה: הפארקים נחווים כמרחב בעייתי המאופיין בנוכחות מאיימת, באירועי אלימות חוזרים ובתחושת השתלטות של אוכלוסיות חיצוניות לשכונה.

רוב מוחלט מהמשיבים נמנע בשל כך מלצאת אליהם בשעות הערב, ורבים מתארים הימנעות אף בשעות היום. שיעורי החשיפה הגבוהים לאלימות מחזקים את התפישה

כי מדובר לא בסדרה של אירועים חריגים, כי אם בתופעה מתמשכת המשפיעה באופן ישיר על דפוסי התנועה והשימוש במרחב ועל איכות החיים השכונתית. בכך מתחדדת ההבנה שהשבת תחושת הביטחון בפארקים אינה רק סוגייה נקודתית, אלא מרכיב מרכזי בשיקום תחושת הביטחון במרחב הציבורי.

ג. אמן ציבורי במערכות הביטחון בשכונה

כדי להבין כיצד תושבי השכונה תופשים את גורמי הביטחון הפועלים בה, וכיצד אמן ציבורי מעצב את תחושת הביטחון, נבחנה מידת האמן בקהילה המקומית ובמוסדות העירוניים. הנתונים (תרשים 10) מצביעים על מדרג ברור של רמות אמן כלפי מגוון גורמים בשכונה:

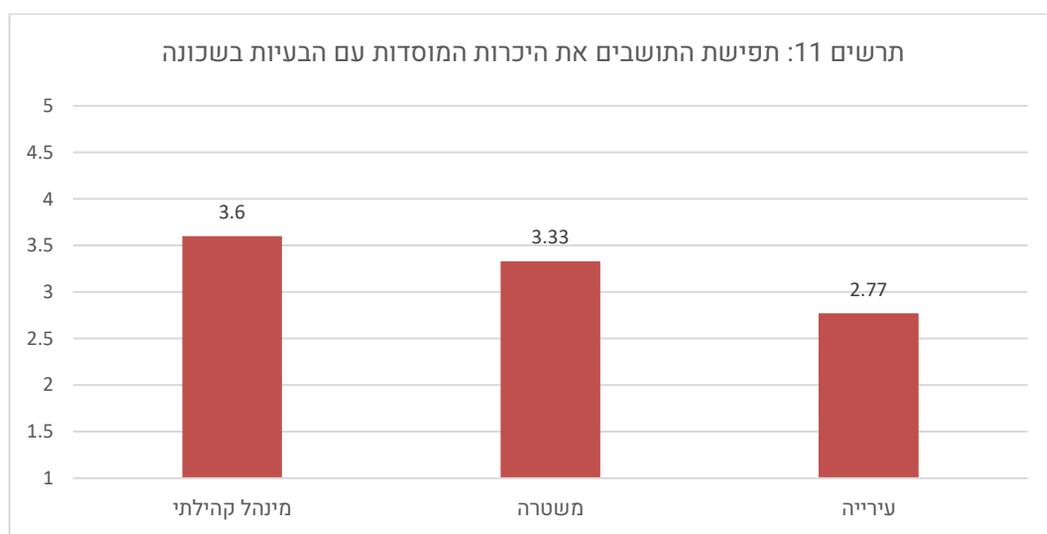
ציון ממוצע (5=מסכים מאוד, 1=לא מסכים בכלל)

תושבי השכונה עצמם זוכים לרמת האמן הגבוהה ביותר, מה שמעיד על תחושת קרבה וביטחון בתוך הקהילה. אחריהם ניצב המינהל הקהילתי, עם ממוצע בינוני של 3.2 מתוך 5, המצביע על אמן מסווג אך עדיין חיובי כלפי המסגרת המקומית המייצגת את התושבים. המשטרה מקבלת ממוצע נמוך יותר, ואילו העירייה מדורגת ברמת האמן הנמוכה ביותר – 2.55 בלבד. פערים אלו ממחישים כי האמן בשכונה מבוסס בראש ובראשונה על קשרים קהילתיים, בעוד שהמוסדות המוניציפליים והביטחוניים

נתפשים כמנוכרים יותר וזמינים פחות לצורכי התושבים. האמון נשאל כשאלה כללית, אך מצאנו כי גם יש לו קשר עם תחושת הביטחון הנמוכה, ובייחוד ביחס לעירייה ולמשטרה (טבלה 1). ככל שתושב מדווח על תחושת ביטחון גבוהה, הוא נוטה גם לדווח על אמון גבוה ברשויות. חשוב לומר כי אמון נמוך יכול לשקף מספר דברים כאשר חושבים על ביטחון, כמו חוסר יכולת של הרשויות לטפל בנושא, או חוסר מוטיבציה לעשות כן. הקשר בין אמון, לגיטימציה וביצועי הרשות באזורי סכסוך מוגדר לעיתים כ"מעגל קסמים" שבו כל הצדדים מפסידים (Schmelzle & Stollenwerk, 2019; Brenner et al., 2024).

טבלה 1: קורלציות בין תחושת ביטחון ואמון במוסדות				
פירוש	עוצמת הקשר	מתאם (r)	משתנה 2	משתנה 1
ביטחון גבוה יותר קשור לאמון גבוה במשטרה	קשר חיובי בינוני-חלש (מובהק)	0.283	אמון במשטרה	תחושת ביטחון
ביטחון גבוה יותר קשור לאמון גבוה בעירייה	קשר חיובי בינוני (מובהק)	0.373	אמון בעירייה	

הפער מתחדד בבחינת תפישת המשיבים באשר למידת ההיכרות של המוסדות את הבעיות הקיימות השכונה:

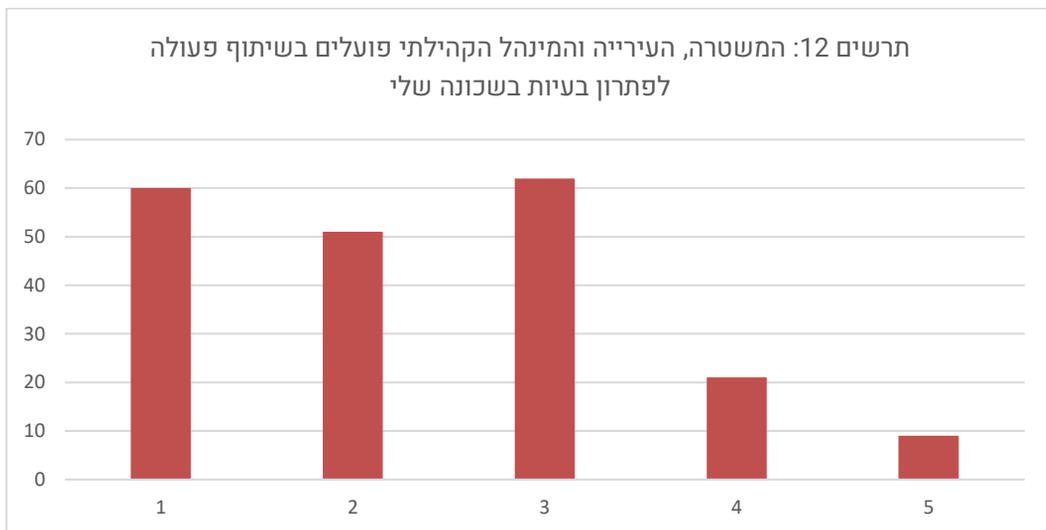

ציון ממוצע (5=מסכים מאוד, 1=לא מסכים בכלל)

תרשים 11 מצביע על תחושה ברורה של התושבים כי קיים נתק בין העירייה ובין חיי היומיום שלהם. ביחס למשטרה ניכר דפוס דומה. אומנם, הציון הממוצע הוא מעל ציון האמצע, אך בנושא הביטחון, ניתן לצפות שהתושבים יעריכו כי המשטרה מכירה את הבעיות המרכזיות בשכונה. המינהל הקהילתי זוכה לממוצע גבוה יותר, כמי שנתפש כגורם הקרוב יחסית לשטח. מנגד, בהתייחסויות המילוליות היו שתפשו גם אותו כמנותק:

המינהל לא משתף פעולה ולא יודע מה באמת קורה בשכונה ובטח לא בטיילת. (סקר, ספטמבר 2025)

האמון בכל רשות ורשות מוטל עוד יותר בספק, כאשר בוחנים את תפישת התושבים לגבי המידה בה המשטרה, העירייה והמינהל פועלים בשיתוף פעולה לפתרון בעיות בשכונה:

(5=מסכים מאוד, 1=לא מסכים בכלל)

הציון הממוצע הנמוך, כ-2.35 מתוך 5, מצביע על כך שברמת התחושה, רוב התושבים סבורים שהמשטרה, העירייה והמינהל הקהילתי אינם פועלים באופן מספק בשיתוף פעולה לפתרון בעיות בשכונה. התחושה של היעדר תיאום בין הרשויות אינו נשאר ברובד הניהולי בלבד, אלא מחלחל אל חוויית היומיום. במצב כזה, שאלות כמו: מי

אמור לעדכן, מי אחראי להסביר ולמי פונים, הופכות בעצמן למקור לחרדה. חוסר התיאום המערכתי מתגלגל אל התושבים כבלבול וחוסר ודאות, עד כדי כך שגם אירועים שאין בהם איום ישיר נחווים כמאיימים בשל היעדר מידע רציף ובהיר. כך תיארה זאת אחת המשתתפות בקבוצת הוואטסאפ:

אני הרגשתי הרבה חוסר ביטחון בשבוע שעבר. פורסמה ידיעה בתקשורת על גופת אישה שנמצאה. הייתה הודעה של המשטרה על כל שהדברים נחקרים ומאז לא שמענו כלום. אין לי טענה. אבל תחושת הביטחון שלי התערערה מאוד. (קבוצת וואטסאפ מחקרית, אוגוסט 2025)

יחד עם זאת, ולצד תחושת הבלבול וחוסר הוודאות, עלו בקבוצה גם חוויות המדגישות את כוחו של מענה מהיר ומתואם. בקבוצת המיקוד סיפרה תושבת כי חוותה שתי הצעות בשכונה וראתה במו עיניה את תחילתן. לדבריה, כוחות הביטחון הגיעו במהירות מרשימה, גם כאשר היא עצמה טענה במספר הבניין בעת הדיווח. השריפות כובו במהירות, והדבר חיזק אצלה תחושת ביטחון מסוימת. "אנחנו מדינה שמכירה את המציאות הזו ויודעת להגיב אליה", אמרה, והסבירה שהמענה המהיר מעניק לה תחושה שיש על מי לסמוך.

לעומתה, אחרים שתיארו חוויות של אלימות או אירועי איום העידו כי הדיווח למשטרה לא הוביל למענה מהיר מספיק, וכי התחושה שנוצרה היא שהמערכות לא "רואות" את התושבים. במפגש בפאב הקהילתי בחודש יולי תיארה אחת התושבות את

חוסר הנכונות שהיא מרגישה מצד המשטרה וכוחות הביטחון לסייע לה:

אמרו לי מהמשטרה שאם תגישו תלונה מקוונת לא יעזרו – אומרים לבוא לתחנה.

באיזו פעם שהייתה תאונה לקח חצי שעה עד שהגיעו מד"א ומשטרה – זה המון זמן ביחס לתחנה שנמצאת בתוך השכונה.

בסקר מספטמבר עלתה פעמים רבות אכזבה דומה מהמשטרה:

פניתי מספר פעמים לנציגי ביטחון ולמשטרה וכלום לא עזר.

אני אישית נתקלתי באירוע ואף אחד לא עשה כלום. בגלל זה, פעם ראשונה ואחרונה שפונה לגורמים, זה סתם בזבוז זמן, אתם כותבים ואומרים שיש סיורי ביטחון אבל בפועל כלום לא קורה.

המשטרה מתעכבת מאוד בזמן תגובה, ובזמן העיכוב יש הזדמנות לפושעים להימלט.

בקבוצת המיקוד הביעה תושבת אכזבה ממענה כוחות הביטחון בשכונה. היא תיארה כיצד, ברגעים שבהם נזקקה לעזרה – כמו במקרה של השלכת בקבוק תבערה לחצר ביתה – היא מצאה עצמה עוברת ממוקד למוקד, ממתינה שעות ארוכות עד שמישהו בא. בסופו של דבר, נאלצה לכבות את האש בעצמה עוד לפני שהגיעו הכבאים.

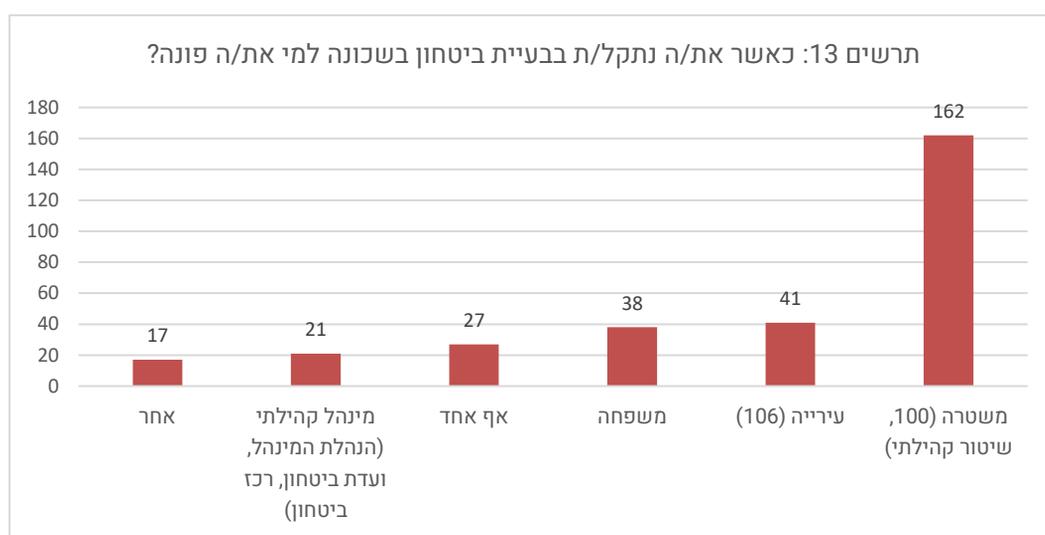

תמונה 8. מרכז שיטור קהילתי תלפ"ז בפארק קשאני. צילום: חגי קרנר

בהקשר הפארקים וגני השעשועים, תיארו תושבים כי אין אכיפה משטרתית, ולעיתים מגיעים נערים מבוגרים יותר מהכפרים הסמוכים ומסלקים את ילדי השכונה ממגרשי המשחקים. "הם פשוט אומרים לילדים – יאללה, לכו", תיאר אחד התושבים, תוך

שהוא מדגיש עד כמה קל לערער את תחושת הביטחון של הצעירים. תושב אחר הביע גם הוא חוסר אמון במרכז השיטור הקהילתי המוצב בפארק קשאני, שלדבריו, משמש יותר כמקום התכנסות מאשר נקודת הרתעה: "זה המקום הכי טוב בשבילם להדליק נרגילה", אמר בסרקזם.

למרות רמות האמון הנמוכות יחסית שמביעים התושבים כלפי המוסדות, ובמיוחד כלפי העירייה והמשטרה, דפוסי הפנייה בפועל מציינים תמונה מורכבת יותר. תרשים 13, הממחיש למי פונים התושבים בעת אירוע ביטחוני בשכונה, מראה כי המשטרה, חרף הפער הנתפש בין צורכי הביטחון לבין תפקודה, נותרת הכתובת המרכזית למענה וכמעט ללא תחרות:

אשר לעירייה, אף שהיא נתפשת כתשתית האזרחית המרכזית וכמי שאמורה להוביל את ניהול המרחב העירוני, רמת האמון אשר לה היא זוכה מהתושבים נמוכה יחסית. בדברי התושבים חוזרת ציפייה ברורה: העירייה אינה רק גוף מינהלי, אלא הנהגה מקומית שנדרשת להבין את המציאות הייחודית של שכונת קו התפר ולפעול בהתאם. בקבוצת המיקוד הבהירה אחת התושבות כי הציפייה שלה אינה רק מהמשטרה, אלא גם מראש העיר וממקבלי ההחלטות העירוניים. "אם ראש העיר יודע שהוא מנהיג עיר

שבה חיים גם ערבים וגם יהודים", אמרה, "עליו לדעת להקצות את המשאבים במקומות הנכונים". בעיניה, חלוקת משאבים חכמה יכולה לשנות את המציאות

בשכונה מהיסוד. קו זה המשיך גם בתגובה של אחד המשיבים בסקר:

אני שותף במספר קבוצות של תושבי הרחוב, ניכר פחד רב להסתובב ואפילו לעבור בפארק המעבר. העירייה מודעת לנושא ולא עושה כלום למרות אין סוף תלונות של התושבים. כנ"ל לגבי המשטרה. חייבים לכבות אורות בפארקים בשעות הערב ולהפעיל ממטרות על מנת למנוע מהערבים להגיע לכאן. אף אחד מהשכנים לא מגיע לפארקים הבנויים ליד הבית שלנו בגלל ההשתלטות שלהם ואוזלת היד של העירייה והמשטרה. (סקר, ספטמבר 2025)

תושבת אחרת חיזקה תפישה זו, כשהיא מציבה את העירייה כמי שנושאת באחריות ישירה לביטחון התושבים. מבחינתה, העובדה שהשכונה הוצבה על קו התפר מחייבת מעורבות עירונית עמוקה, הכרה מלאה בבעיות הביטחון ותגובה נחושה. היא מצפה להגנה, נוכחות והקצאת משאבים המותאמות למציאות המורכבת:

אם שמתם אותנו על קו התפר, אתם צריכים להגן עלינו. (קבוצת מיקוד, יולי 2025)

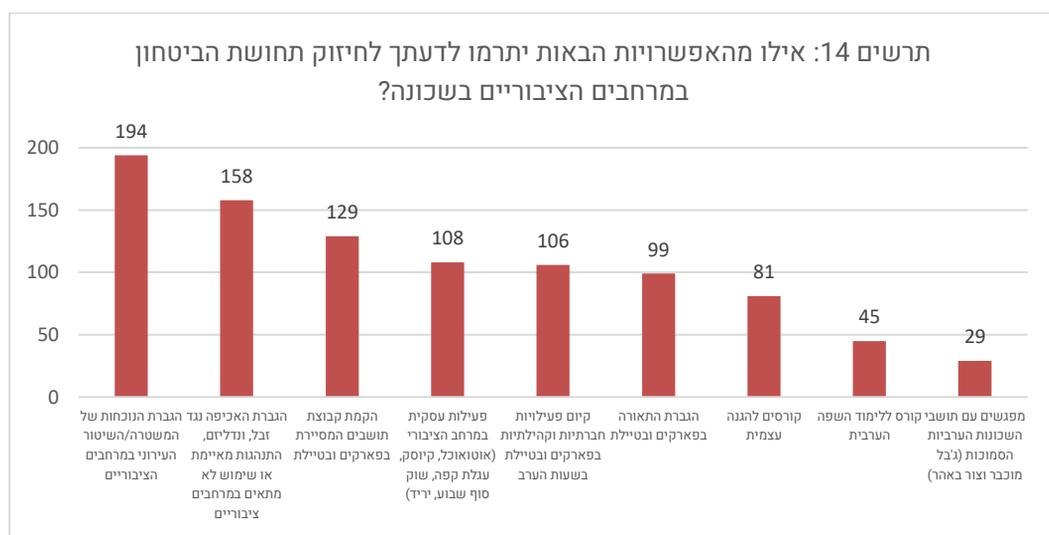
שילוב נתוני הסקר והעדויות מצביע על תמונה מורכבת אך עקבית: ארון גבוה כלפי הקהילה עצמה, ארון נמוך כלפי המוסדות העירוניים והמשטרה, ותפישה שהגופים האמורים להוות בסיס ביטחוני אינם פועלים בתיאום, אינם נוכחים בשטח ואינם מספקים מענה. מצב זה מייצר תחושת "הסתמכות עצמית" של התושבים, שבה רשת הביטחון האמיתית היא קהילתית, בעוד שהמערכת הרשמית נתפשת כרחוקה, לא יעילה ולעיתים אפילו נעדרת. מנגד, כאשר ניכרת נוכחות בשטח או תגובה מהירה, בייחוד של המשטרה, מתחזקת תחושת הביטחון.

מתוך כך, שני הנושאים שייבחנו בחלקים הבאים מציעים מסלול כפול לשיקום הביטחון האישי והקהילתי: האחד, חיזוק הנוכחות המשטרתית כגורם רשמי שמסוגל להרתיע, לאכוף ולהגיב בזמן אמת (גישה ביטחונית); השני, חיזוק נוכחות התושבים

עצמם במרחב הציבורי, ככוח חברתי המייצר אחריות הדדית ותחושת קהילתיות שמאפשרות להחזיר, או לכל הפחות להגביר את תחושת השגרה והבעלות על המקום (גישה אזרחית-עירונית). שני אלה, יחד ולחוד, מציעים פוטנציאל לייצוב המרחבים הציבוריים ולהשבת תחושת הביטחון שנשחקה.

ד. הגישה הביטחונית - נוכחות ונראות כוחות הביטחון במרחב

ניתוח הממצאים מצביע באופן עקבי על כך שנוכחותם של כוחות הביטחון היא מרכיב מרכזי בעיצוב תחושת הביטחון של תושבי השכונה. אף שבמקומות אחרים בסקר ובשיחות עולה חוסר אמון מובהק כלפי המשטרה והעירייה, כאשר התושבים מתבקשים להצביע על גורמים שיכולים לשפר את מצבם – הם מציבים את המשטרה והשיטור העירוני בראש סדר העדיפויות, בפער ניכר מכל חלופה אחרת. גם כשקיים ספק ביכולת המערכת, היא עדיין נתפשת ככתובת הכרחית, שסימן היעדרותה הוא עצמו גורם לאיום. אם כן, חלק זה בוחן לעומק כיצד נוכחות כוחות הביטחון מייצרת תחושת ביטחון, כיצד היא נקשרת לדימוי השליטה במרחב, ומהם גבולות ההסתמכות עליה בשכונה הניצבת בפני מתחים מתמשכים. התרשים הבא מציג זאת באופן חד וברור:

בין כלל האפשרויות שהוצעו, הגברת הנוכחות של המשטרה או השיטור העירוני במרחבים הציבוריים זוכה למספר הבחירות הגבוה ביותר (96%), בפער משמעותי מכל חלופה אחרת. מיד אחריה (78%) מדורגת הגברת האכיפה בדבר השלכת אשפה, ונדליזם והתנהגות מאיימת, שאף היא קשורה ישירות לתפישת התושבים שהבעיה איננה רק אלימות פיזית, אלא גם היעדר סדר ונראות של סמכות.

מתוך העדויות בקבוצת המיקוד עולה באופן חד שהשפעתה של הנוכחות הביטחונית איננה רק תפקודית, אלא גם סימבולית: עצם ההימצאות של נקודת שיטור, ניידת או סיור קבוע נתפש כפרקטיקה שמייצרת ביטחון במרחב ומשרה נוחות יחסית לשהייה בו. אחד התושבים נזכר כיצד לפני מספר שנים, תושבי השכונה לא העזו לצאת לגן האבן מחשש להיתקל בתושבים ערבים, אך "מאז שנקודת מג"ב הוצבה שם, אנחנו יכולים סוף סוף לצאת לגן". בעיניו, הנוכחות הביטחונית בשטח היא זו שאפשרה את השינוי המוחשי בתחושת הביטחון. משתתף אחר הדגיש את הצורך בנוכחות רציפה ולא מזדמנת: "חייבים להציב ניידת משטרה בכניסה לג'בל מוכבר ולצור באהר", אמר, תוך הדגשה שהניידת עצמה – גם בלי להתערב – מהווה גורם מרתיע.

תמונה 9. עמדת מג"ב שאיושה הופסק אחרי אוקטובר 23' והוחלף בניידת סיור שעוצרת למספר רגעים במקום. צילום: חגי קרנר

עדויות נוספות בקבוצת המיקוד מדגישות כי לא די בעצם קיומה של מערכת ביטחונית, שכן ארמון הנציב, לפי נציג עיריית ירושלים לתחום הביטחון במינהל הקהילתי תלפיות מזרח, הינה השכונה המרושתת ביותר במצלמות בעיר. האפקט הממשי על תחושת הביטחון תלוי במידת הנראות והזמינות של כוחות הביטחון בשטח. עבור חלק מהמשתתפים, העובדה שניתן "לראות את הכוחות" היא לב ההבדל בין מרחב המצטייר כנטוש לבין מרחב המרגיש מנוהל:

נוכחות גלויה ובולטת של כוחות הביטחון, כמו גששים שאפשר לראות בשטח, הייתה יכולה לחזק אצלי משמעותית את תחושת הביטחון. (קבוצת מיקוד, יולי 2025)

במקרים אחרים, תחושת הביטחון נקשרת למשילות, ולא רק לנוכחות פיזית. אחד המשתתפים תיאר את החשיבות שבהצבת מחסומים "בזמן", לא רק כפעולה טקטית אלא כסמל לכך שמתקבלות החלטות מהירות ושיש גורם שמנהל את האירוע באופן פעיל:

חשוב להציב מחסומים בזמן ולדעת שיש מישהו שמקבל החלטות במהירות. עצם הידיעה שיש מי שמנהל את המצב ושמצויבים בטונדות בשטח מקנה תחושת ביטחון, גם אם זמנית. (קבוצת מיקוד, יולי 2025)

בעיניו, עצם הידיעה שמישהו מפעיל שיקול דעת ומנהל את הסיכון בזמן אמת, גם אם מדובר בפתרון זמני, יוצר תחושת ביטחון. זהו ההבדל בין מרחב שנשלט על ידי הנסיבות לבין מרחב המנוהל על ידי מוסד.

בעקבות לחץ שהופעל על הרשויות, החליט השיטור העירוני להציב ניידת קבועה בנקודה בשכונה לתקופה מסוימת. לדברי משתתף בקבוצה, ההחלטה הוכיחה עצמה במהירות: הנוכחות של כוחות הביטחון בשטח הרגיעה גורמים בעייתיים, יצרה הרתעה והחזירה תחושת ביטחון. עצם הידיעה שיש בשטח אנשי ביטחון זמינים יכול לשנות את ההרגשה היומיומית של התושבים. קו דומה עלה מתוך פרספקטיבה היסטורית בסקר:

התחושה היא שהמשטרה מתעלמת מתלונות, אין אכיפה, אין נוכחות, וזו בעיה. בעבר בתקופת האינתיפאדה היו סיורים קבועים של ניידות ומג"ב, ושירותי ביטחון ייעודי בטיילת שהסתובבו וטיפלו בהכל 24/7. זה צריך לחזור. (סקר, ספטמבר 2025)

כאמור, גם כאשר רמת האמון במשטרה נמוכה, התושבים ממשיכים לראות בה את הציר המרכזי ביותר להשבת תחושת השליטה והביטחון במרחב. יחד זאת, לאחר אירועי 7 באוקטובר ולאור מגבלות המשטרה והעירייה, קמה בשכונה התארגנות אזרחית של סיירת ביטחון שמטרתה להגביר את הנוכחות הביטחונית. יוזמה זו עדיין פעילה, ונעסוק בה להלן.

ה. הגישה הביטחונית - סיירות אזרחיים?

הגישה הביטחונית גורסת כי נוכחות ופעילות של כוחות ביטחון מגבירה את תחושת הביטחון. בעקבות אירועי אוקטובר 2023, התחדדו חשיבותם של צוותי ביטחון אזרחיים מקומיים ותרומתם הראשונית להגנה על יישובים ברחבי הארץ. בהתאם, המשרד לביטחון לאומי והמשטרה דחפו להקמת כיתות כוננות ברחבי הארץ. כיתות כוננות כזו הוקמה גם בארמון הנציב, אך ייעודה המרכזי הוא כוח חמוש שיוכל להגיב למקרה חירום. זהו ייעוד שלא נתן מענה מספק לתחושת הביטחון ולצורך של התושבים בנוכחות כוחות ביטחון במרחב הציבורי.

לפיכך, לצד כיתות הכוננות הוקמה ההתארגנות האזרחית "שומרי הארמון" – יחידת משמר שכונתי הפעילה בשכונת ארמון הנציב-ארנונה הצעירה, והמורכבת ממתנדבים תושבי השכונה בשיתוף עם המינהל הקהילתי המקומי. היחידה הוקמה במטרה להגביר את הנוכחות בשטח ולקדם תחושת ביטחון ושייכות במרחב הציבורי. היא פועלת במתכונת של סיורים יומיים ביום ובלילה, תוך שיתוף פעולה עם גורמי הביטחון העירוניים והארציים. מתנדבי היחידה עוברים הכשרות מתאימות לשמירה על ביטחון הקהילה, אך פעילותם עדיין נשענת ברובה על משאבים ויוזמות מקומיות.

היחזמה קמה מתוך צורך ברור, אך תפקודה מוטל בספק הן מצד התושבים והן מצד הרשויות, שלא מכירים בה באופן רשמי. כמו כן, העול הביטחוני שהוטל לפתע על כתפי התושבים לא מתקבל על ידם בשוויון נפש מלא. חלקם מביעים תחושה גוברת כי התפקיד גדול מדי, איננו שוויוני, ולעיתים אף אינו אפקטיבי. מצד אחד, התושבים מכירים ביכולתם לייצר ביטחון בכוחות עצמם. מצד שני, ישנה הבנה כי ביטחון אינו יכול להתבסס לאורך זמן על התנדבות ועל כוחות לא פורמליים, לא מיומנים ונעדרי סמכות.

העדויות שנאספו מציגות תמונה מורכבת של תחושה בקרב תושבים כי המעורבות האזרחית בביטחון, למרות תרומתה, אינה יכולה להוות תחליף יציב למנגנוני ביטחון רשמיים. משתתפת סיפרה כי לקחה חלק בקורס הגנה עצמית, וכי ביוזמתה נפתח בשכונה קורס שנתי – סדנה משולבת של הגנה עצמית וקראטה לתושבות. לדבריה, הפעילויות הללו לא רק מעניקות תחושת ביטחון אישי, אלא גם מחזקות את תחושת הביטחון הקהילתי ואת תחושת השייכות בשכונה. ואולם, בהמשך המפגש היא הביעה מצוקה: "אני לא חושבת שאנחנו כאזרחים צריכים כל הזמן להיות בחזית". היא הדגישה כי היא עצמה לא בחרה להיות מעורבת בנושאים כאלה, אך מצאה עצמה עוסקת בהם בלית ברירה. דבריה משקפים חוסר רצון ואי נוחות נוכח תפקיד שנכפה עליה מכורח הנסיבות. המעורבות שלה, כמו של רבים אחרים, נובעת ממחסור במענה ממסדי מספק, ולא מהעדפה ליטול תפקידים ביטחוניים בשגרת היומיום.

עדויות נוספות מעמיקות את תחושת העומס וחוסר האפקטיביות. אחד המשתתפים ביקר בחריפות את מגוון הצעות ההתגוננות העצמית שעלו בקבוצת המיקוד, וטען כי הן משקפות כשל מערכתי רחב יותר: במקום לטפל בשורש הבעיה, האחריות מועברת לאזרחים. הוא הביע התנגדות לרוב ההצעות שעלו בחדר, כגון חלוקת נשק וגז פלפל,

שכן כולן מתמקדות בהגנה עצמית ומסיטות את המוקד מהתפקיד המרכזי של המוסדות לפעול ביד קשה, לאתר את מבצעי העבירות ולספק הרתעה אמיתית.

תחושת הפער בין אחריות התושבים לבין המענה הרשמי מקבלת ביטוי נוסף בהתבטאות של אחד התושבים, שאמר בגילוי לב כי כמעט שאינו רואה סיורים של הכוחות המקומיים בשכונה. "אני לא רואה הרבה סיורים שלכם", אמר ישירות לאחד ממתנדבי "שומרי הארמון", והוסיף כי הוא ממתין כבר זמן רב להדרכה שהובטחה לו כחלק מהתארגנויות הביטחון. דבריו הדגישו את תחושת הפער בין הצורך הבסיסי של התושבים בביטחון יומיומי לבין המשאבים והמענים הקיימים בפועל להתארגנויות הלא-פורמליות הללו.

גם בקרב אלו שכבר מעורבים באופן פעיל ביוזמות ביטחוניות קהילתיות, ישנה ביקורת. אחד המתנדבים ב"שומרי הארמון" הודה כי על אף מעורבותו הפעילה בהתארגנות, הוא עצמו אינו חש ביטחון אישי, וגם מעורבותו בשמירה לא מצליחה להעניק לו תחושת הגנה של ממש. "אני לא מרגיש שזה מספיק", אמר, ורמז לתחושת חוסר האונים שחשים גם אלו הפועלים בשטח. עדות זו משקפת את ההבנה שגם התארגנויות קהילתיות אינן יכולות להחליף מערך ביטחוני מקצועי. בסקר עלתה תחושה דומה שמחזקת את הטענות מקבוצת המיקוד:

"שומרי הארמון" מתנדבים מדי ערב ואין לנו שום סמכויות או גיבוי, מעל 20 מתנדבים ממתנים יותר משנה וחצי להתגייס כמתנדבי משטרה ותחנת עוז, ועוד מורחים ולא מקדמים. (קבוצת מיקוד, ספטמבר 2025)

העדויות שנאספו מצביעות על מגבלה מהותית של פתרונות קהילתיים במענה לצורכי הביטחון. מודגש כי ביטחון אינו יכול להתקיים לאורך זמן על בסיס התנדבות. מתוך כך, עולה כי הגישה הביטחונית מחייבת שיתוף פעולה והכרה של רשויות הביטחון הפורמליות. כל התארגנות אזרחית, במסגרת הגישה הזו, עלולה לייצר חוסר תיאום ואף לפגוע בתחושת הביטחון.

ו. הגישה האזרחית-עירונית - נוכחות ונראות תושבים במרחב

אין תחושה שיש אנשים ברחוב – אני הולכת ברחוב ואני מרגישה לבד.
(מפגש בפאב, יולי 2025)

בעוד שחלק גדול מהתושבים מייחסים חשיבות גבוהה לנוכחות כוחות הביטחון במרחב הציבורי, ממצאי הסקר (תרשים 14) מצביעים גם על מגמה משלימה ומשמעותית לא פחות: ההבנה שנוכחות קהילתית רחבה ובולטת יכולה להוות מקור מרכזי לתחושת ביטחון. כך, לצד הדרישה לנוכחות משטרתית, התושבים מבקשים לראות יותר משפחות, צעירים, יוזמות שכונתיות ופעילות חברתית שמחזירה את החיים למרחב. כ-52% מהמשיבים הביעו תמיכה בקידום פעילויות קהילתיות בפארקים לחיזוק תחושת הביטחון, וכ-53% הסכימו כי עידוד פעילות עסקית במרחב הציבורי, כמו שווקים, ירידים וקידום עסקים מקומיים, עשוי אף הוא לתרום למרחב ציבורי שוקק חיים ובטוח. נתונים אלה משדרים תפישה ברורה: מרחב מאוכלס, פעיל ונוכח הוא מרחב בטוח יותר. חלק זה בוחן כיצד יכולים התושבים עצמם להפוך לגורם שמגביר את תחושת השליטה והבעלות על המקום, וכיצד שימוש חיובי ומתמשך במרחב הציבורי עשוי לצמצם את החוויה של איום, נטישה ועוינות.

לדברי אחת המשתתפות בקבוצת המיקוד, הביטחון לא יכול להישען אך ורק על אחרים – משטרה, מג"ב או כוחות רשמיים – אלא חייב להגיע גם מתוך הקהילה עצמה. "אנחנו צריכים להראות נוכחות", אמרה בנחישות, והסבירה שדווקא היכולת של התושבים להיות נוכחים באופן בולט, בשגרה ובאירועים חריגים, היא שתיצור שינוי אמיתי לאורך זמן. משתתף אחר חזר והדגיש עד כמה חשוב לשדר נוכחות בשכונה כדי לחזק את תחושת הביטחון. לדבריו, אי אפשר להישאר ספונים בבתים. "התחושה מגיעה דווקא כשאנחנו יוצאים החוצה", הסביר, וציין כי כולם יחד צריכים להוות נוכחות בולטת במרחב הציבורי. העדויות מצביעות על כך שנוכחות קהילתית פעילה יכולה לשמש

מנגנון אפקטיבי לחיזוק תחושת הביטחון, אף ללא מעורבות ישירה של כוחות הביטחון:

עצם העובדה שיש קבוצת נשים שנעה ביחד ברחבי השכונה העניקה ביטחון ותחושת חופש. כשהתארגנו יחד, היה קל יותר לומר שהכול יהיה בסדר – ואכן כך היה. (קבוצת מיקוד, יולי 2025)

הדוגמה של קבוצת הנשים שצועדת יחד מדגימה כיצד פעולה קהילתית קטנה ופשוטה, כמו הליכה משותפת, מסוגלת לשנות את החוויה המרחבית. עדות זו משקפת את העיקרון שלפיו עצם הימצאותם של חברי קהילה במרחב הציבורי מחזק את תחושת הביטחון.

התפישה הזו עולה גם בדיון הרחב יותר על אירועים קהילתיים. לאלה יש משמעות רבה ביצירת תחושת ביטחון. פעילויות כמו פסטיבלי אוטו-אוכל, אירועים בגנים ציבוריים או בפארקים ואף קמפינג מאורגן בטיילת מעניקים חיים למרחב הציבורי ומונעים מצבים שבהם אנשים חשים פחד להסתובב לבד. "המקומות צריכים להיות פעילים וחיים", אמרה אחת המשתתפות בקבוצת המיקוד, "וצריך לעזור לתושבים לקבל את הכלים והמשאבים הנדרשים לכך".

בסיכומו של דבר, נוכחותם הפעילה של תושבי השכונה במרחב הציבורי מהווה נדבך מרכזי ביצירת תחושת ביטחון, לצד נוכחות כוחות הביטחון. עדויות התושבים וממצאי הסקר מצביעים על כך שהתושבים מעוניינים להגביר את הנוכחות האזרחית-קהילתית בשכונה. בין אם מדובר בהליכה משותפת של קבוצת נשים, השתתפות באירועי קהילה או קיומן של יוזמות חברתיות, כל אלה משיבים למרחב הציבורי את מעמדו כמקום שנמצא "בידי התושבים" ולא "בידי האיום". כך, הפעלה מחדש של המרחב הציבורי באמצעות החברה המקומית מצמצמת את חוויות האיום והבדידות ומחזקת את תחושת החוסן הקהילתי.

תמונה 10. פודטראק "שגב בטיילת" בטיילת ארמון הנציב. צילום: חגי קרנר

תמונה 11. פודטראק "The Spot" בטיילת ארמון הנציב. צילום: חגי קרנר

סיכום

מסמך זה בחן את תחושת הביטחון של תושבי שכונת ארמון הנציב כשכונת תפר יהודית-ערבית בדרום-מזרח ירושלים, תוך שימוש במערך מחקר השתתפותי. הממצאים מציירים תמונה עקבית של חוסר ביטחון אישי וקולקטיבי, המתמקד בעיקר במרחבים הציבוריים הפתוחים ובייחוד בפארקים ובטיילת. התושבים מגדירים ביטחון כיכולת לנהל שגרה יציבה, ובעיקר כיכולת לאפשר לילדיהם לנוע בחופשיות בשכונה ללא פחד. בפועל, רבים נמנעים מיציאה לפארקים בשעות החשיכה, ולעיתים אף ביום, על רקע תחושת איום מתמשכת.

ניתוח עדויות התושבים והסקר מראה כי הגורם המרכזי לתחושת האיום, כפי שהוא נתפש על ידי התושבים היהודים, הוא נוכחותם של תושבים ערבים מן הכפרים הסמוכים במרחב הציבורי. עבור רבים, נוכחות זו מיתרגמת לתחושות של "השתלטות" וגם של "פחד", שעלו בעיקר אחרי אירועי 7 באוקטובר. תחושת איום זו אינה נוצרת רק מאירועי אלימות נקודתיים, אלא גם משורה של אירועי יומיום, כגון: רעש, חשיפה לוויכוחים בערבית (ללא ידיעת השפה), ונדליזם ונהיגה פרועה ועמוסה בכבישים, הנקשרים לתחושת האיום הכללית. נתוני המשטרה מצביעים אומנם על ירידה במספר תיקי הפשיעה בשנים האחרונות בשכונה, אך אלה אינם מתורגמים לתחושת ביטחון גבוהה יותר. בכך מתחדד הפער בין מדדי פשיעה אובייקטיביים לבין חוויית הביטחון הסובייקטיבית.

המחקר מצביע גם על בעיית אמון במוסדות. התושבים מביעים אמון גבוה זה בזה, אך רמת האמון בעירייה ובמשטרה נמוכה, ובמיוחד בכל הנוגע ליכולתן להכיר את הבעיות בשכונה ולהתמודד עימן בשיתוף פעולה. הדימוי של רשויות שאינן מתואמות ואינן נוכחות מספיק בשטח, מייצר תחושה שהאחריות לביטחון "נופלת" על התושבים עצמם. יוזמות כמו סיירת "שומרי הארמון" משקפות ניסיון לקחת אחריות קהילתית

על הביטחון, אך גם את גבולות היכולת של התארגנויות מתנדבים ללא סמכות, הכשרה ומשאבים. המתנדבים עצמם מדווחים על עומס, שחיקה ותחושה שהמענה האזרחי אינו יכול להחליף מערך ביטחוני מקצועי. החלופות הרשמיות של כיתות כוננות או משמר אזרחי אינן מספקות את המענה שבו מעוניינים תושבי השכונה.

לאור זאת, מוצע לחשוב על ביטחון בארמון הנציב, ובשכונות תפר אחרות בירושלים, דרך שילוב בין שתי גישות משלימות: הגישה הביטחונית, הכוללת הגברה של נוכחות משטרתית, אכיפה, נראות בשטח ודברור של שיתוף הפעולה הקיים בין הרשויות, כתנאי הכרחי ליצירת הרתעה וסדר; והגישה האזרחית-עירונית הרחבה יותר, המבקשת להחיות את המרחב הציבורי ולנהל את המרחבים המשותפים תוך חיזוק נוכחות התושבים, קידום אירועים קהילתיים, תמיכה בעסקים מקומיים והפיכת הפארקים למוקדי חיים, במקום שיהוו מוקדי איום.

כפי שעלה לאורך העבודה, בחירה מתודולוגית מרכזית במחקר הייתה להתמקד בנקודת המבט של התושבים היהודים בארמון הנציב. בחירה זו אפשרה תיאור מעמיק של תחושת הביטחון בקרב קבוצה מסוימת, אך יש לה גם מגבלה מהותית: היא אינה כוללת את קולם של התושבים הערבים מן הכפרים הסמוכים – ג'בל מוכבר וצור באהר – אשר המפגש עימם מהווה חלק בלתי נפרד מחוויית המרחב הציבורי המקומי. בהיעדר נקודת מבטם, מוצגת תמונה חלקית של הדינמיקה במרחב המשותף. אפשרויות להבנה מלאה של יחסי הגומלין והמתח היומיומי מותרות מקום למחקרי המשך, שיאפשרו בחינה רב קולית יותר של המרחב.

בהתאם לכך, ומעבר לשילוב בין הגישה הביטחונית לבין זו האזרחית-עירונית, הממצאים גם מצביעים על צורך בהחלטה ברורה לגבי אופן ניהול המרחבים המשותפים ליהודים ולערבים בשכונת קו תפר (שטרן ופייביש, 2023). כיום, המרחב הציבורי, ובעיקר הפארקים והטיילת, מתנהל לעיתים מכוח ההרגל ובשילוב ביקוש

גבוה מקרב תושבי השכונות הערביות הסמוכות, הנובע בין היתר ממחסור חמור בתשתיות ובמרחבים פתוחים בהן. התוצאה בפועל היא מרחב משותף לשתי האוכלוסיות, אך ללא חזון עירוני העוסק בכך. החזון צריך להתעלות מעבר לפן המשפטי, המתיר לכל תושב ליהנות מהמרחב הציבורי, ולהשקיע מאמץ ומחשבה, כיצד להפוך את המרחב לבטוח ובעל ערך. עליו לשאול מהם כללי השימוש, ומנגנוני התיאום או התכנון הפיזי, אשר יהפכו את המרחב למשאב עירוני שיכול לתרום לביטחון וליחסי השכנות.

לצד ההבנות וההמלצות הייחודיות לשכונה, ממצאי המקרה של ארמון הנציב מצביעים גם על הצורך בגיבוש מודל עירוני רחב לביטחון קהילתי בירושלים, בהובלת גורם בכיר בעירייה שיתכלל את כלל השחקנים הרלוונטיים – עירייה, משטרה, מינהלים קהילתיים ותושבים. מודל כזה יוכל לאפשר זיהוי שיטתי של בעיות מקומיות בשכונות תפר ובשכונות אחרות, לפתח תוכניות מותאמות ומבוססות נתונים, ולהתעדכן באופן דינמי ולאורך זמן. בעידן שבו שאלות של ביטחון, יחסי יהודים-ערבים ושימוש במרחב ציבורי משותף נכרכות זו בזו, אימוץ גישה כזו עשוי לתרום לא רק לשיפור תחושת הביטחון בארמון הנציב, אלא גם לחיזוק החוסן העירוני של ירושלים כולה.

ביבליוגרפיה

אברמזון ברוש, ד' וקורן, ד' (2024). *יש מפגש. אם הוא חיובי או שלילי, זה תלוי איפה:*

מרחבי המפגש בין יהודים לערבים בשכונת פסגת זאב. ירושלים: מכון ירושלים

למחקרי מדיניות. [https://jerusalem-institute.org.il/publications/pisgat-](https://jerusalem-institute.org.il/publications/pisgat-zeev/)

[zeev](https://jerusalem-institute.org.il/publications/pisgat-zeev/).

ברנר, נ' (2025). *ביטחון קהילתי – גישה מוכוונת בעיות לניהול עירוני: למה בירושלים?*

ולמה עכשיו?. ירושלים: מכון ירושלים למחקרי מדיניות.

חסון, נ'. (2017, 18 בספטמבר). 18 שנות מאסר לשני מחבלים שביצעו פיגוע דקירה

בטיילת ארמון הנציב בשנה שעברה. הארץ.

<https://www.haaretz.co.il/news/politics/2017-09-18/ty->

[article/0000017f-da77-dc0c-afff-db7f5d2d0000](https://www.haaretz.co.il/news/politics/2017-09-18/ty-article/0000017f-da77-dc0c-afff-db7f5d2d0000)

מינהל קהילתי ע"ש שאלתיאל (ע"ר) תלפיות מזרח וארנונה הצעירה. (ל"ת). *אודות*

השכונה.

<https://www.talpaz.org.il/page.php?type=parent&id=794&ht=%D7%9>

[0%D7%95%D7%93%D7%95%D7%AA%20%D7%94%D7%A9%D7%9B%](https://www.talpaz.org.il/page.php?type=parent&id=794&ht=%D7%90%D7%95%D7%93%D7%95%D7%AA%20%D7%94%D7%A9%D7%9B%)

[.D7%95%D7%A0%D7%94&bc=gardiantOrange&bmb=610](https://www.talpaz.org.il/page.php?type=parent&id=794&ht=%D7%90%D7%95%D7%93%D7%95%D7%AA%20%D7%94%D7%A9%D7%9B%D7%95%D7%A0%D7%94&bc=gardiantOrange&bmb=610)

עיריית ירושלים. (2024, 9 בנובמבר). *המספרים של השכונות.*

[./https://www.jerusalem.muni.il/he/city/dashboard](https://www.jerusalem.muni.il/he/city/dashboard)

פורשר, א' (2022, 13 באפריל). פוענחה הפרשה המזעזעת בארמון הנציב: הזוג כדורי

נרצח על רקע לאומני. *ישראל היום.*

<https://www.israelhayom.co.il/news/defense/article/10019556>

שטרן, מ' (2023). צל כבד: שכונות התפר של ירושלים בזמן מלחמת 'חרבות ברזל'.
ירושלים: מכון ירושלים למחקרי מדיניות.

<https://jerusalem.institute.org.il/contentC/seamline-neighbourhoods-swords-of-iron>

שטרן, מ' (2025). מאחורי האבן הירושלמית: סיפורה של שכונת גילה. מכון ון ליר.
מתוך: <https://www.vanleer.org.il/מאמר/מאחורי-האבן-הירושלמית-סיפורה-של-גילה/>.

שטרן, מ' ופייביש נ' (2023). מרחב משותף בעיר מעורבת: מודל ניתוח ופעולה.
ירושלים: מכון ירושלים למחקרי מדיניות.
[./https://jerusalem.institute.org.il/publications/shared_spaces](https://jerusalem.institute.org.il/publications/shared_spaces)

Bollens, S. A. (2001). "Role of Public Policy in Deeply Divided Cities: Belfast, Jerusalem, and Johannesburg." In *Handbook on Participation, Representation, Conflict Management, and Governance* (pp. 82–89). Stockholm: Institute for Democracy and Electoral Assistance.

Brenner, N. (2024) Liminal Logic: Peacebuilding and Photovoice in Jerusalem. *Geoforum* 154(Aug).
<https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2024.104075>.

Brenner, N., Avni, N., Rosen, G., & Miodownik, D. (2024). Flexible compliance: utility and legitimacy in Jerusalem. *Territory, Politics, Governance*, 1–20. <https://doi.org/10.1080/21622671.2024.2401434>.

Brenner, N., Shenhav, S. R., & Miodownik, D. (2023a). Leadership development in divided cities: The Homecomer, Middleman, and

Pathfinder. *Journal of Urban Affairs* 45(10), 1824–1840.
<https://doi.org/10.1080/07352166.2021.2016427>.

Public Safety Canada. (2025). Canadian Community Safety Program. *Public Safety Canada*. Retrieved February 4, 2025, from
<https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/cntrng-crm/crm-prvntn/fndng-prgrms/cnd-cmmnt-scrt-prgrm/index-en.aspx>.

Rothman, J. (1997). Action Evaluation and Conflict Resolution Training: Theory, Method and Case Study. *International Negotiation* 2(3), 451–470.

Sampson, R. et al. (1997). Neighborhoods and Violent Crime: A Multilevel Study of Collective Efficacy. *Science* 277, 918-924 (1997).
[DOI:10.1126/science.277.5328.918](https://doi.org/10.1126/science.277.5328.918).

Schmelzle, C., & Stollenwerk, E. (2018). Virtuous or Vicious Circle? Governance Effectiveness and Legitimacy in Areas of Limited Statehood. *Journal of Intervention and Statebuilding* 12(4), 449–467.
<https://doi.org/10.1080/17502977.2018.1531649>.

Sebastian, T., Love, H., Washington, S., Barr, A., Rahman, I., Paradis, B., Perry, A. M., & Cook, S. (2022). A new community safety blueprint: How the federal government can address violence and harm through a public health approach. *Brookings*. Retrieved February 4, 2025, from
<https://www.brookings.edu/articles/a-new-community-safety->

[blueprint-how-the-federal-government-can-address-violence-and-harm-through-a-public-health-approach/](#).

Squires, P. (2006) *Community Safety: Critical Perspectives on Policy and Practice*. Bristol: Bristol University Press.

UK Government. (2025). *Community Safety Partnerships*. Retrieved February 4, 2025, from <https://www.gov.uk/government/publications/community-safety-partnerships/community-safety-partnerships>.

Wolff, E., French, M., Ilhamsyah, N., Sawailau, M., & Ramírez-Lovering, D. (2021). Collaborating With Communities: Citizen Science Flood Monitoring in Urban Informal Settlements. *Urban Planning* 6(4), 351-364. <https://doi.org/10.17645/up.v6i4.4648>.

נספח א': טבלת מאפיינים דמוגרפיים

טבלת מאפיינים דמוגרפיים (N=203)			
משתנה	קטגוריה	אחוז מהמדגם	סטיית תקן
קבוצת גיל	19-0	2.5%	0.156
	29-20	5.4%	0.227
	39-30	23.3%	0.424
	49-40	34.7%	0.477
	59-50	14.4%	0.352
	60+	19.8%	0.399
רמת הכנסה	אני בקושי מסתדר/ת	5.0%	0.217
	אני מסתדר/ת בקושי	32.2%	0.468
	אני מסתדר/ת בסדר	20.8%	0.407
	המצב הפיננסי שלי טוב	30.7%	0.462
	המצב הפיננסי שלי מצוין	11.4%	0.318
השכלה	תיכון	36.1%	0.482
	הכשרה מקצועית	0.5%	0.070
	תואר ראשון	16.3%	0.371
	תואר שני	28.7%	0.454
	דוקטורט / מתקדם	18.3%	0.388
מגדר	אישה	75.2%	0.433
	גבר	24.8%	0.433
בעלות על דירה	לא	24.8%	0.433
	כן	75.2%	0.433
רמת דתיות	דת/ת	25.2%	0.436
	חילונית/ת	24.8%	0.433
	מסורתית/ת	48.0%	0.501
	חרדית/ת	2.0%	0.140
תדירות קשר עם המינהל הקהילתי	אין כלל	52.9%	0.500
	פעם אחת	18.8%	0.392
	2-5 פעמים	24.3%	0.430
	5-10 פעמים	1.0%	0.099
	יותר מ-10 פעמים	3.0%	0.170

נספח ב': הצעות התושבים לשיפור הביטחון ותחושת הביטחון בשכונה

מתוך מפגש ביטחון קהילתי בפאב הקהילתי ב-11 ביולי 2025 וקבוצת המיקוד ב-29 ביולי 2025.

נושא	גישה ביטחונית	גישה עירונית-אזרחית
שיתוף פעולה עם כוחות הביטחון	<ul style="list-style-type: none"> נוכחות משטרתית קבועה במוקדים רגישים (טיילת, פארקים, כניסות לשכונה), כולל ניידות קבועות, סיורים רגליים ונראות גבוהה של מג"ב ושיטור עירוני; ענישה מחמירה והגברת סיורים ברחובות בעלי רגישות ביטחונית. תגבור יחידת השיטור העירוני ושיפור התיאום עם המשמר השכונתי. הקמת מנגנון "תגובה מהירה" – ניידות זמינות, הקמת מחסומים ומענה מידי לאירועים דחופים. הוספת פנסי תאורה משטרתית בכבישים ובפארקים. 	<ul style="list-style-type: none"> יצירת מערכת דיווח מהירה לתקשורת של התושבים עם גורמי הביטחון הקהילתיים כחלופה לקבוצות וואטסאפ, בשילוב אפליקציית תיעוד ורישום של שכיחות מקרים, אזורים, זמנים ועוד, כבסיס לשיח עם גורמי ביטחון מוסדיים ושיקוף בעיות שכונתיות.
מדיניות עירונית ותכנון	<ul style="list-style-type: none"> הקצאת משאבים לביטחון מוסדות חינוך על קו התפר (מצלמות, גידור, פיקוח). תכנון מדיניות מותאמת למערכי האכיפה והרתעה בשכונות קו תפר. שילוט על אכיפה מוגברת ומצלמות בעברית ובערבית, בייחוד בפארקים. 	<ul style="list-style-type: none"> חלוקה שוויונית של משאבים בין שכונות העיר, תוך הכרה בצרכים ייחודיים של שכונות תפר (למשל, יזום פעילויות עירוניות). קידום מדיניות עירונית רב מגזרית שמזהה את הבעיות המיוחדות למרחבים מעורבים ופועלת לטפל בהן באופן שיטתי לצד טיפול נקודתי. שיפור תשתיות תחבורה במרחב הציבורי: הוספת כיכרות, הגבהת במפרים בצירים מסוכנים, טיפול בצמתים מועדים לתאונות. דאגה מתמשכת לתפקוד התאורה העירונית בצירים מרכזיים ומשניים.
יוזמות חברתיות-קהילתיות	<ul style="list-style-type: none"> התארגנויות ביטחוניות שכונתיות, דוגמת "שומרי הארמון", המבוססות על סיורי מתנדבים שעברו הכשרה מקצועית ומתקדמת לטיפול באירועי שגרה וחירום של מרחבים משותפים. תקצוב ומתן תמריצים ליחידות מתנדבים על ידי יצירת פעילויות למתנדבים ולמשפחותיהם וסיוע בהצטיידות (מכשירי קשר, מדים, כובעים, כלי רכב). קורסי הגנה עצמית והכשרות מינימליות למענה ראשוני לתושבים. 	<ul style="list-style-type: none"> הגברת נוכחות יומימית של תושבים במרחב הציבורי: הליכה משותפת, ליווי קבוצתי לילדים ולנשים, קמפינג משפחתי בפארקים, יוזמות (אוטו-אוכל, שווקים שכונתיים, קבוצות ריצה). עידוד הקמת עסקים מקומיים לחיזוק תחושת הביטחון. פיתוח תחבורה משותפת (נסיעות וליווי משותף באוטובוסים). קבוצות תמיכה ופורומים שכונתיים בנושאי ביטחון. קבוצות סיוע קהילתיות בוואטסאפ כדוגמת "מי ערה?".

<ul style="list-style-type: none"> • שיתופי פעולה בין מגזריים (יהודים-ערבים) בנושאים ספציפיים, דוגמת בטיחות בכבישים. • שיעורי ערבית לתושבי השכונה דוברי העברית. 		
---	--	--

הערות ביקורת וזהירות:

- נשמעה ביקורת על העומס המוטל על התושבים, והודגש הצורך בתיאום ציפיות ובשיתוף אמיתי בין מוסדות לקהילה; התושבים אינם מבקשים להחליף את הרשויות אלא לפעול לצידן, תוך קבלת גיבוי ונראות מוסדית.
- יש צורך בשמירה על גבול ברור בין אחריות אזרחית לבין סמכויות אכיפה: הסתייגות מהתבססות בלעדית על נשק אזרחי או גז פלפל, ומנגד – דרישה להפעלת המדינה והמשטרה כגורם מוביל.

Abstract

Jerusalem is marked by daily tensions between Jewish and Arab residents, felt most strongly in its seam-line neighborhoods. Since 1967, areas with a Jewish majority and areas with an Arab majority have functioned side by side. These former municipal–national boundaries became everyday shared spaces of encounter. However, national tensions, fear, and uncertainty are also part of daily life, especially during periods of security crises. A 2024 survey indicates that residents of seam-line neighborhoods feel less safe than residents of other parts of the city, a trend that deepened after October 7, 2023.

The Armon HaNetziv (East Talpiot) neighborhood is one of Jerusalem's most prominent seam-line areas. Its geographic location, proximity to the Arab neighborhoods of Jabal Mukaber and Sur Baher, and the shared use of public spaces, promenades, parks, and commercial centers, make it a clear case study for understanding how daily encounters between Jews and Arabs shape perceptions of safety in the urban environment.

In recent years, various models for managing “shared spaces” have been proposed in Jerusalem and other cities. However, after October 7, civic-urban approaches were often sidelined in favor of demands for increased security and policing.

This report draws on the community safety model, which views safety as the product of collaborative action between municipal institutions, the community, and the police. It emphasizes residents' local knowledge and

their ability to identify problems and develop solutions. Accordingly, this study examines how Jewish residents of Armon HaNetziv define “sense of safety,” how they perceive encounters with Arab residents in the neighborhood’s public spaces, and the security-related, civic, and community-based solutions they propose to improve the situation.

To address these questions, the research employs a participatory design that combines observation and field tours, a focus group, a documentary WhatsApp group (“Monitor”), observation at a dedicated community meeting on safety, a neighborhood survey of 203 residents, and an analysis of police crime data from the past five years. The study focuses on the perspectives of Jewish residents of Armon HaNetziv, presenting their voices authentically, attentively, and respectfully, and conveying their concerns and daily experiences as they interpret them. This choice offers more profound insight into the subjective dimension of perceived safety. However, it also entails an important limitation: the voices of Arab residents who share the same public spaces are not represented.

The findings present a challenging picture: low levels of perceived safety, particularly during evening hours and in neighborhood parks; a strong association between feelings of threat and the presence of Arab residents in public spaces; a gap between official crime data and subjective risk perceptions; and low levels of trust in the municipality and police, alongside high levels of trust within the local community. Based on this analysis, the report proposes action pathways for the neighborhood and for Jerusalem

as a whole. It raises the possibility of developing a broader urban model for community safety in seam-line neighborhoods.